

Natur & miljø

5-2015 • ET MAGASIN FRA NATURVERNFORBUNDET

Gunilla og
Eivinds
julegavetips 26

FOTO: TOR BJARNE CHRISTENSEN

Klimanullpunktet 10
Partiarkeologen 16
Til Telemark 32

Ny oversikt over truede arter

Haren hopper inn på rødlista

● Flere fjellarter sliter ● Nedgang i sjøfugl ● Litt færre truede arter enn i 2010

Kremen av Kremen

Nyhet!

Nå får du **TINE Kremfløte Økologisk** av aller beste kvalitet. Den hever smaken på sesongens deilige fristelser, og passer perfekt til desserter med bær fra hagen, i en kopp varm kakao i høstmørket eller på kaker av alle slag.

TINE Kremfløte Økologisk er foreløpig tilgjengelig på store deler av Østlandet og Trøndelag.

Innhold

6 Ny rødliste – flere kjære arter truet

Det er ikke harens år. Den sliter, og har fått statusen «nær truet». Samme status får også begge rypeartene på fastlandet, liryra og fjellrypa. Flere ikoniske, norske arter er under sterkt press, viser den nylig reviderte rødlista fra Artsdatabanken.

10 Klimaets nullpunkt

Akkurat nå gjelder det. Klimatoppmøtet i Paris skal meisle fram en internasjonal avtale om kutt og byrdefordeling. Samtidig synker ikke norske utslipp. Hvor går vi, og hvordan går vi dit? Og hvordan følger du med på Paris-toppmøtet? Natur & miljø gir deg svar.

15 Utslippsjuks med konsekvenser

Volkswagen har jukset med utslippskontrollene, og fått godkjent biler som slipper ut langt over grenseverdiene av nitrogenoksider. Beregninger Natur & miljø har gjort viser at dette kan ha gitt alvorlige konsekvenser, også i Norge.

16 Fra dinosaurer til Rådhusårnet

Hva trenger du hvis du skal plukke opp bitene av et skakkjørt parti og bringe det frem til noe nytt og bedre? Sannsynligvis en befalsutdannet arkeolog. Møt Oslos nye byråd for byutvikling, partibygger Hanna Marcussen fra Miljøpartiet De Grønne.

24 Avfallets gang

«Søppel er en ressurs», heter det fra avfallsselskapene. «Æsj, bli kvitt det», sier du kanskje, og kjører på dynga. Møt noen av de som plukker det opp, lager det om og gjør søppel om til stilig interiør, julegaver, leker og nyttige ting.

36 Landsmøte med flyktningsfokus

Mellom tre og syv ganger flere flykter på grunn av naturkatastrofer enn krig. Jan Egeland fra Flykninghjelpen gjestet Naturvernforbundets landsmøte, og ga dystre perspektiver på hva som kan skje hvis vi ikke bremser klimaendringene.

Faste sider

I korthet **5, 14, 15, 46**

Fylkeslaget: Telemark **32**

Nytt fra Naturvernforbundet **27**

Debatt **41**

Miljøagentene **44**

Utgiver av Natur & miljø:
Naturvernforbundet
Mariboegate 8, 0183 Oslo, Norge.
Telefon 23 10 96 10
Telefaks 23 10 96 11
E-post:
redaksjonen@naturvernforbundet.no

Redaktør: Kristian Skjellum Aas
ka@naturvernforbundet.no

Journalist: Tor Bjarne Christensen
tbc@naturvernforbundet.no

Annonser: GMK, tlf 55 10 10 97

Layout: Ketill Berger, Film & Form
Trykkansvarlig: PoliNor

Abonnement:
Første år: 195,-
Bedrifter/institusjoner: 700,-
Enkeltpersoner: 360,-
Bestilles hos
medlem@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet innestår ikke for miljøvennligheten til de bedrifter, tjenester eller produkter som det annonseres for i Natur & miljø.

Forside: Hare i Vauldalen, Sør-Trøndelag. Foto: Erlend Haarberg/NN/NTB Scanpix

 Naturvernforbundet

FOTO: KRISTIAN S. AAS

36

FOTO: KRISTIAN S. AAS

”

Hadde jeg visst hvor vanskelig det ble, ville jeg kanskje ha blitt avskrekket. Men jeg er ikke en slik person som ser problemene i forkant.

Hanna E. Marcussen, partibygger i Miljøpartiet De Grønne

16

Viktigheten av en avtale

Akkurat nå sitter forhandlere fra 195 land i Paris og forhandler om detaljene i en internasjonal klimaavtale. FNs klimaprosess er på sitt 21. toppmøte, og har produsert en rekke fond, initiativer og samarbeider. Men hovedmålet, å få på plass en internasjonal avtale som skal redusere klimagassutslippene, er fortsatt ikke gjennomført.

Kristian Skjellum Aas
Redaktør, Natur & miljø

FN tåler ikke et nytt mageplask, slik som i København i 2009. Denne gangen er forventningene lavere, mens forberedelsene er bedre. Blant annet har de aller fleste land i verden meldt inn sine klimamål, så man slipper å dra helt tomhendt hjem selv om det ikke blir enighet.

Men disse målene er ikke gode nok. Faren er at man blir enige om en avtale som ikke tvinger frem kollektiv handling, som ikke bidrar til klimavennlig utvikling

for fattige land, som ikke føles rettferdig, som ikke sikrer naturmangfoldet på veien og som ikke kan forbedres uten nye, ørkesløse detaljforhandlinger. Målet må være å få til en avtale som gjør klimamålene bedre enn summen av det som allerede er lagt fram, med en klar retning for hvordan målene skal skjerpes. Da vil man kunne snakke om Paris-møtet som en suksess. Går det slik? Følg med på våre nettsider nognm.no og Naturvernforbundets nettsider naturvernforbundet.no for detaljer gjennom toppmøtet.

Målet må være å få til en avtale som gjør klimamålene bedre enn summen av det som allerede er lagt fram

Kutt på alle kanter

Mens Regjeringen gir oljeindustrien 630 millioner kroner i en godt skjult skattelette, blir miljø-, klima- og bistandsprosjekter vingeklippet. Naturvernforbundet er blant de som får mindre, og derfor blir det bare tre utgaver av Natur & miljø neste år. Regnskogsatsingen og støtten til fornybar energi til fattige land kuttet med 770 millioner, og informasjonsstøtten som tildeles via Norad forsvinner. Store, velfungerende miljø- og bistandsprosjekter tvinges til kutt. Vi kan bare oppfordre Regjeringens budsjettkamerater i Stortinget til å tenke lenger enn til Nordsjøen og Barentshavet.

– Å la Norges andel av olje- og gassressursene forbli urørt, er en lederskaps-handling som vil runge verden over og gå inn i historiebøkene.

Sofieprisvinner, klimaforskningsnestor og tidligere NASA-sjef James Hansen oppfordrer Regjeringen til å legge bort planen om oljeboring i Arktis. (Aftenposten)

– Det er absolutt ikke noe galt i å drive politikk. Men da bør vitenskapsmenn vite at de er politikere, og ikke smykke seg med faglige fjær.

Direktør Karl Eirik Schjøtt-Pedersen i Norsk olje og gass anklager James Hansen for politisk synsing. (NRK Troms)

– Jeg kjenner ikke til andre eksempler på politisk lobbyvirksomhet som har ført til så store beslutninger på så kort tid.

Forsker Erlend Hermansen ved CICERO omtaler Norges regnskogsatsing, som ble startet i 2007. Æren tilskrives to Lars-er, henholdsvis Haltbrekken (Naturvernforbundet) og Løvold (Regnskogfondet). (Forskning.no)

«1 måned til det historiske klimatoppmøtet i Paris, og regjeringen legger fram store kutt i klimabistand og fornybar energi. Det er så flaut.»

SVs partisekretær Kari Elisabeth Kaski kommenterer Regjeringens kuttforslag, blant annet i ovennevnte regnskogsatsing. (Twitter)

– Vi har kjempet i så mange år for myrflangren og for bevaring av hele området, men lite og ingenting har skjedd. Det er så fortilende å se, at jeg vet nesten ikke om jeg orker.

Leder Erik Jacobsen i Naturvernforbundet i Lier er oppgitt over manglende innsats for bevaring av Haugerudmyrene i Lier. (Drammens Tidende)

– Nå trenger man ikke kjøre i flere timer for å få unnagjort svenskehandelen. For i dag letta det første charterflyet, som skal frakte shoppinglade siddiser over til harryhandlernes mekka: Ullared.

«Slikt skal vi utvide flyplassene for», kommenterer Naturvernforbundets Holger Schlaupitz på Twitter. (NRK Rogaland)

Hakker på kirke

Ålhus kirke plages med hakkespetter som hakker hull i trekirken.

FOTO: BOSCO D'ANJOU/FICKR.COM

En delikat konflikt har oppstått i Ålhus i Jølster. Den venede grønnspetten har lagt sin elsk på bygdas trekirke, Ålhus kirke fra 1795, som er et vernet kulturminne. Den har i lengre tid hakket hull på trekirken, så fukt kommer inn og kan gi råteskade. Nå er det gitt fellingstillatelse

på inntil fem grønnspetter inne på kirkens område, ifølge VG.

– Lensmannen har vært inne i bildet, og vi har varslet naboene om at det snart kan bli skyting ved kirken. Vi var nødt til å gjøre det, sier kirkeverge Per Christian Liseter til avisen.

Feilinformerte om klimatrussel

Oljeselskapet Exxon kjente godt til alvorligheten i klimatrusselen allerede på 1970-tallet. Det viser arbeidet til to uavhengige journalistteam, som begge mener oljeselskapet bevisst har feilinformert opinionen for å kunne fortsette med oljeutvinning.

Klimaaktivist og Sofieprisvinner Bill McKibben mener klimahistorien kunne ha vært signifikant endret hvis Exxon hadde gått ut med sine resultater, og anerkjent moderne klimaforskning, istedenfor å finansiere klimaskeptiske tenketanker og så tvil om forskningen.

– Dette selskapet hadde muligheten til å endre verdenshistorien til det bedre. I sin grådighet hjalp Exxon, mer en noen annen, til med å drepe vår planet, skriver McKibben.

Exxon selv nekter for hemmelighold, og mener de har vært en seriøs aktør i klimaforskningen.

– Det er en klar risiko for klimaendringer. Vi har en ubrutt historie med deltakelse i signifikant og seriøs forskningsbasert innsikt i dette problemet, sa kommunikasjonsnestleder Kenneth P. Cohen i Exxon til New York Times.

Statsbudsjett provoserer

Regjeringen budsjetterer for økte klimagassutslipp, tar ikke grep mot helseskadelig luft i norske byer og svekker naturvernet. Det mener Naturvernforbundet.

– Det er skremmende at Erna Solberg går inn for et så uansvarlig budsjett, som ikke tar vår tids enorme klima- og miljøutfordringer på alvor, sier leder Lars Haltbrekken.

I sitt budsjettutkast legger Regjeringen opp til at norske klimagassutslipp skal øke. Mens utslippene av klimagasser var 53,8 millioner tonn i 2014 ventes de å være 54,9 millioner tonn i 2020. Regnskogssatsingen kuttes med 380 millioner kroner, det dobbelte av hva Regnskogfondet fikk inn på TV-aksjonen. Mens veginvesteringer øker med 3,5 milliarder kro-

– Har regjeringen 630 millioner kroner å avse, finnes det flust av gode formål innen forskning og fornybart, skriver Anne Jortveit i Norsk Klimastiftelse.

FOTO: HANS ANDREAS STARHEIM/ZERO

ner, reduseres jernbaneinvesteringene med 1,6 milliarder.

– Regjeringen har fullstendig misforstått hvis de tror «det grønne skiftet» handler om å asfaltere Norge, sier Haltbrekken.

Til alt overmål får oljenæringen en godt skjult skattelette på 630 millioner kroner i budsjettet.

– Før klimatoppmøtet i Paris er det lite kledelig å gi skatteletter til det fossile. Har Regjeringen 630 millioner kroner å avse, finnes det flust av gode formål innen forskning og fornybart, skriver Anne Jortveit, prosjektleder i Norsk Klimastiftelse.

Ny Kebony-fabrikk

Den norske fabrikken Kebony, som lager impregnert trevirke med samme bruksområde som regnskogtømmer uten miljøgifter, har opplevd et oppsving i salget. Nå starter bedriften en ny fabrikk i Belgia. Produksjonen ved den norske fabrikken på Voll i Skien opprettholdes.

FOTO: ERLEND HAARBERG/NTB SCANPIX

RYPE

Lirype (*Lagopus lagopus*),

Fjellrype (*Lagopus muta*).

Status: Nær truet på rødlista 2015

Grunn: Bestandsnedgang siste 15 år

■ Etter flere år med beskjeder om lite rype i fjellet, kom bekreftelsen rett før Natur & miljø gikk i trykken. Vår mest ikoniske fjellfugl har fått status som nær truet, og er nykommer på rødlista fra 2015. Fjellrypa beregnes å ha hatt en bestandsnedgang på 50 prosent fra 2007 til 2014, mens lirypa har hatt en nedgang på 55 prosent.

– Årsakene til dette er sammensatte.

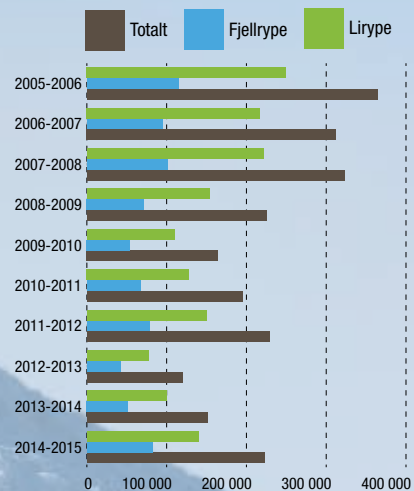
Endringer i bestanden av smånagere, mer rødrev, jaktpress og klimaendringer kan forklare mye. Samtidig er været i hekkeperioden viktig for rypa. Nå har det vært flere år med surt vær i hekketiden, sier Erlend Nilsen, rypeforsker på Norsk institutt for naturforskning.

■ Forrige jakt sesong (2014-15) var det 49 650 aktive rypejegere i Norge. Antallet har økt med nesten 7000 jegere de siste to årene, men før 2012 var det hvert år over 50 000 aktive rypejegere.

Rypa har også gitt navn til flere militære avdelinger. «Operasjon Rype» var en amerikansk ledet sabotasjeoperasjon i de siste dagene av andre verdenskrig, med oppdrag å forpurre troppeforflytninger langs Nordlandsbanen. «Rypene» var de første amerikanske soldater på norsk jord under krigen. Trøndelag heimevernsdistrikt har fortsatt en innsatsstyrke som heter Rype.

Og alle vet vel hva pene damer blir kalt? Det er ikke bare dem. 112 personer i Norge har Rype som etternavn.

Antall felte ryper per jakt sesong

Ny rødliste for truede arter

Hvor hopper haren?

For første gang har hare og rype havnet på rødlista for utrydningstruede arter. Dyr vi har tatt som en selvfølge er i fare. Samtidig er laks og hummer ute av rødlista.

Hare i vinterdrakt ved Balvatnet i Fauske.
FOTO: KRISTIAN SIVERTSEN /FLICKR.COM

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

Haren finnes fra Stillehavet i øst til Polen og Skandinavia i vest. På global skala er den livskraftig, men i Norge står den nå på rødlista. Tilbakegangen de siste ti årene har vært så kraftig at den regnes som nær truet. Det er ikke lenge siden situasjonen var en hel annen. Jaktstatistikk viser at det ble skutt 125 000 harer i 1990. I 2013-2014 ble det kun felt 15 500.

Artsdatabanken mener tallene avspeiler en dramatisk nedgang for den norske harebestanden. Fortsetter den, må vi diskutere om harejakt skal forbys.

TUSENVIS AV ARTER PÅVIRKET

Artsdatabankens tredje rødliste tegner et alvorlig bilde av menneskets påvirkning på dyr og planter i Norge. Inngrep i leveområder, forurensning, klimaendringer, og en rekke andre negative påvirkninger har ført til at 4438 arter nå står på rødlista. 119 av dem regnes som utdødd, 2355 er utrydningstruede og 1351 er nær truet.

HOVEDTREKK

■ Nykommere på rødlista: hare, lirype, fjellrype,

blåstrupe, gulspurv, taksvale og ærfugl

■ Ute av rødlista: Hummer, laks og elleve humler og bier

■ Naturinngrep og oppstyking av natur er den største trusselen

■ Flere arter truet av klimaendringer

■ Fjellarter og sjøfugler sliter

■ Antall truede arter er noe redusert

Sammenligner vi med rødlisten fra 2010 har 723 arter fått forbedret status. For mange av dem skyldes bedringen dessverre ikke at de faktisk har det bedre, men at vi har fått mer kunnskap om dem. 344 arter har blitt mer truet siden sist.

SVEKKER SAMSPILLET

– Skremmende lesning, sier Naturvernforbundets leder Lars Haltbrekken.

– Selv om en del arter kommer bedre ut, står vi i fare for å miste en mengde planter og dyr fra norsk natur. Det svekker det avgjørende samspillet i naturen som er vårt livsgrunnlag, sier Haltbrekken.

www.opsvik.no

Veien
videre
er et
felles
ansvar

- vi gjenvinner batterier

BATTERIRETUR®

Vi gjenvinner batterier

www.batteriretur.no

Nullpunkt

1990: Klimapanelets (IPCC) 1. rapport: Klar advarsel om følgene av menneskeskapt global oppvarming.

1996: IPCCs 2. rapport: Usannsynlig at oppvarmingen bare har naturlige årsaker.

1997: Kyoto-protokollen vedtatt.

2001: IPCCs 3. rapport: Temperaturen kan stige med mellom 1,4 og 5,8 grader innen 2100. Sterkere bevis for at oppvarmingen er menneskeskapt.

2007: IPCCs 4. rapport. Temperaturøkningen skyldes svært sannsynlig økning av menneskeskapt drivhusgasser

Norske klimagassutslipp

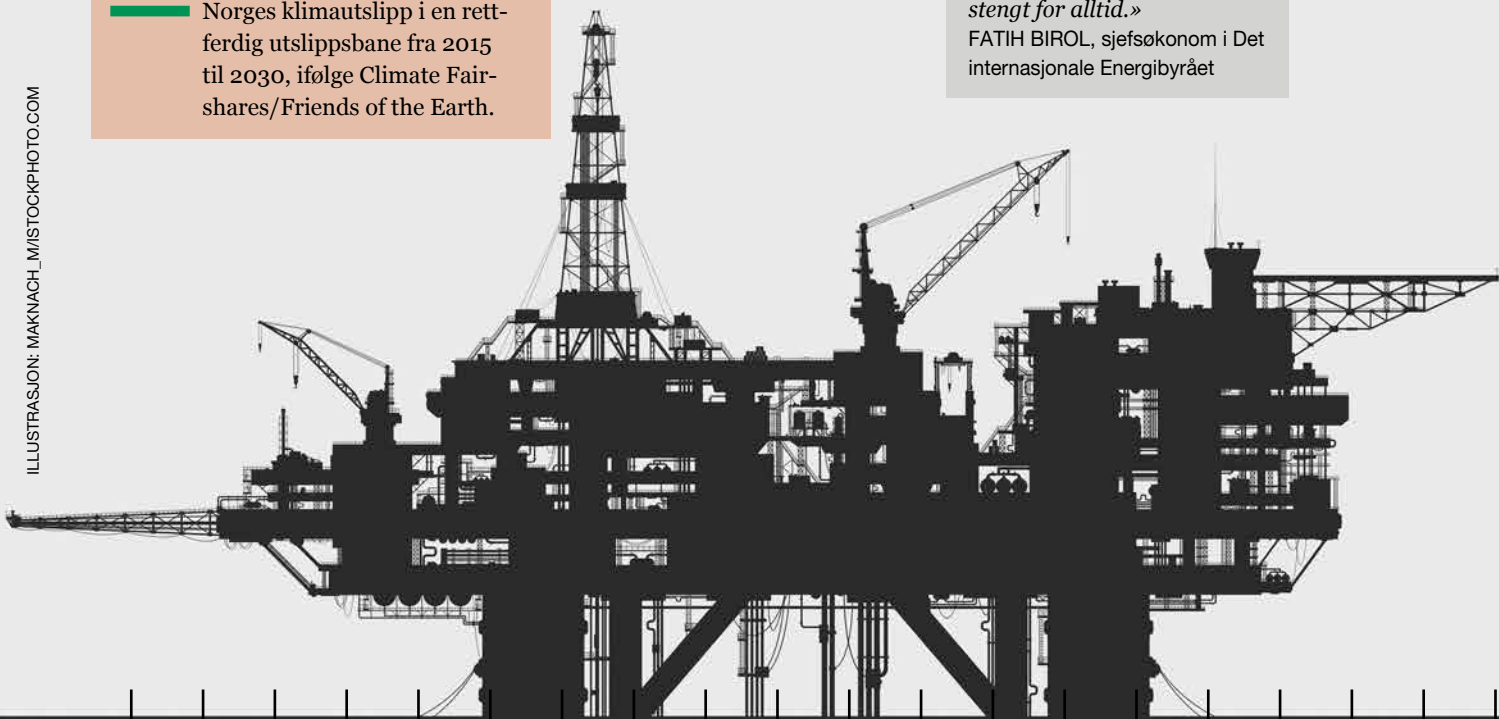
— Norges utslipp av klimagasser i millioner tonn CO₂-ekvivalenter fra 1990 til 2014

— Norges klimautslipp i en rettferdig utslippsbane fra 2015 til 2030, ifølge Climate Fairshares/Friends of the Earth.

«Døren til å nå målet på to grader er i ferd med å lukke seg. I 2017 vil den være stengt for alltid.»

FATIH BIROL, sjefsøkonom i Det internasjonale Energibyrådet

ILLUSTRASJON: MAKNACH_I/ISTOCKPHOTO.COM

1990 1991 1992 1993 1994 1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010

tet

Går vi mot klimakaos, eller tar vi vare på verden slik vi kjenner den? Det er store spørsmål som tas opp på klimatoppmøtet som nå finner sted i Paris. Vi befinner oss ved nullpunktet. Hvor går vi herfra?

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

Oslo, november 2015:

– Dette er ikke slutten på livet, forhåpentligvis ikke heller på menneskeheten, selv om det kan bli noen utrolig vanskelige og utfordrende hundreår fremover.

Dag Olav Hessens rolige stemme strømmer ut av radioen. Den anerkjente biologen og professoren er gjest på Dagsnytt Atten, hvor han snakker om sin nye bok *C: En uautorisert biografi*. Det handler om noe så grunnleggende som karbon, nærmere bestemt karbondioksid og konsekvensene av utslipp av klimagasser for livet på jorda. Og om skadene kan repareres.

– Det tar lang, lang tid. Etter alt å dømme vil vi komme ut i den andre enden med en vesentlig fattigere planet, sånn artsmessig. Og jeg tror vi må belage oss på ganske betydelige prøvelser, selv om jeg tror faktisk at menneskeheten som sådan vil overleve, sier Hessen.

«The alarm bells of the climate crisis have been ringing in our ears for years and are getting louder all the time – yet humanity has failed to change course. What is wrong with us?»
NAOMI KLEIN, forfatter og journalist

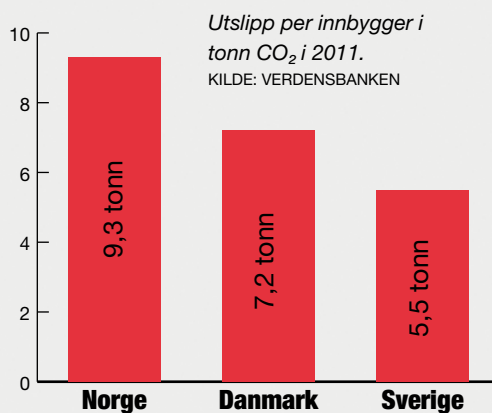
2013: IPCCs 5. rapport: Global oppvarming er uomtvistelig. 95-100 prosent sannsynlighet at menneskelig påvirkning er den dominerende årsaken.

Svensken, dansken og nordmannen

Mens danskene har kuttet sine utslipp med 15 prosent siden 1990, og svenskene har kuttet hele 25 prosent, har utslippene i Norge økt med 3,5 prosent. Oljesektoren og transportsektoren er de to områdene der norske utslipp har økt mest.

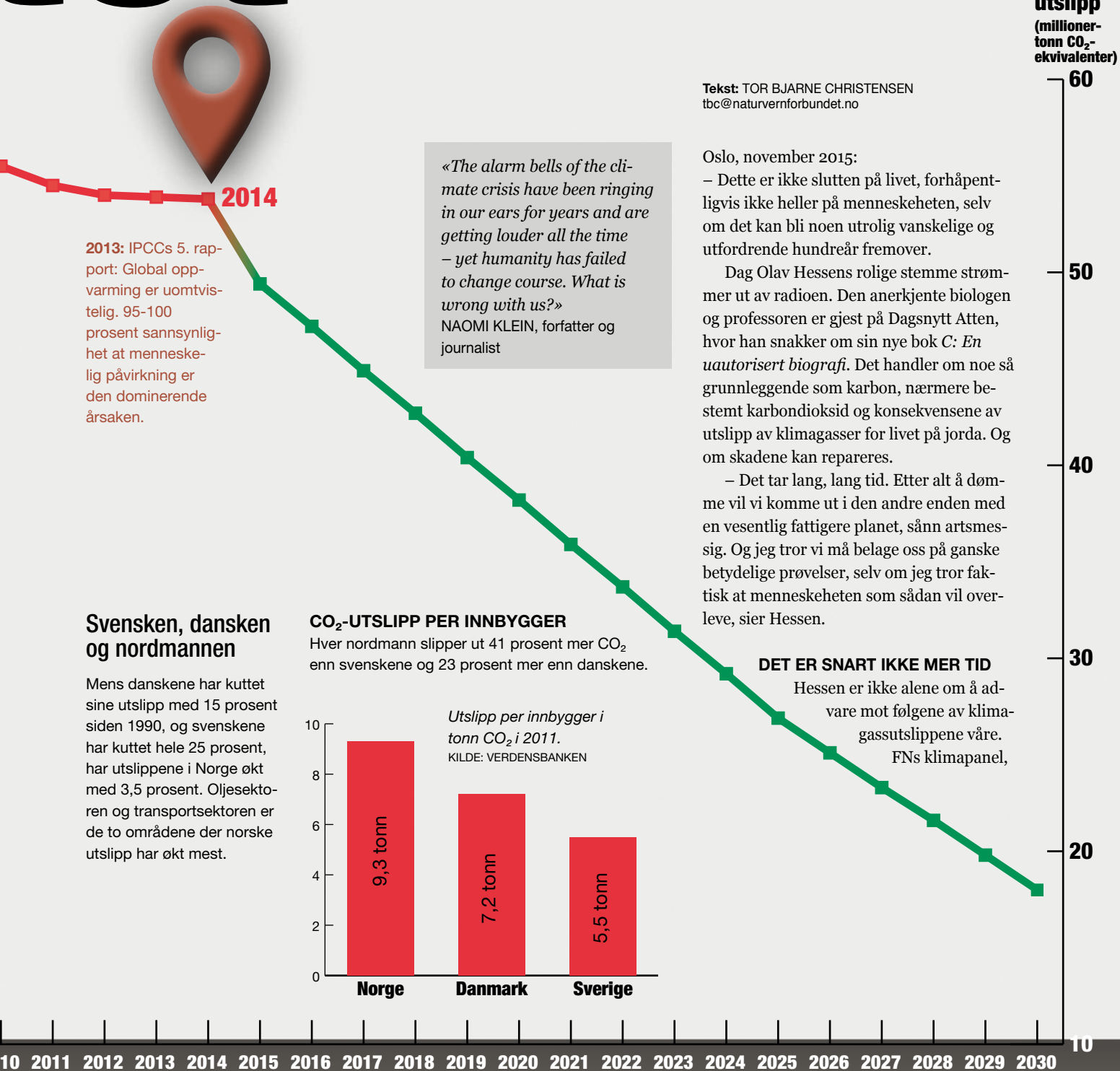
CO₂-UTSLIPP PER INNBYGGER

Hver nordmann slipper ut 41 prosent mer CO₂ enn svenskene og 23 prosent mer enn danskene.

DET ER SNART IKKE MER TID

Hessen er ikke alene om å advare mot følgene av klimagassutslippene våre. FNs klimapanel,

Norske utslipp
(millioner-tonn CO₂-ekvivalenter)

60

50

40

30

20

10

Verdensbanken, Det internasjonale Energiforbundet, NASA og et stort antall vitenskapelige institutter i store og små land: alle forteller at det snart ikke er mer tid til å avverge klimakatastrofen. Vi lever i en tid der en av våre fremste vitenskapsmenn rolig kan snakke om masseutryddelse av arter og store lidelser for menneskeheten, uten at det sjokkerer noen. «Så du er optimist, altså», konkluderer programlederen da Hessen er ferdig – og jeg setter kaffen i halsen! Optimist! Hvordan havnet vi her?

VARSELLAMPER OG SIRENER

Allerede på 1970-tallet visste vi nok om global oppvarming til å ane hvilken vei det gikk. Men i stedet for å ta de tidlige advarslene alvorlig og stake ut en bærekraftig kurs satset Norge på olje og gass, i likhet med mange andre land. Først i Nordsjøen, deretter i Norskehavet og Barentshavet. Etter at Ekofiskfeltet ble åpnet i 1971 har vi hentet opp 27 milliarder fat olje og 12 milliarder fat gass. Og mens oljen og gassen har gitt oss en velstand verden knapt har sett maken til, har advarslene fra forskerhold blitt mer og mer tydelige. På 1990-tallet ble varsellampene tent, og utover 2000-tallet har røde lys blinket og sirener gjallet fra et nær sagt unisont vitenskapelig miljø, stadig sterkere og mer intenst.

UTSLIPPSGALOPPEN

Oppdages det nye dødelige sykdommer, settes det store ressurser inn på å finne riktig medisin. Forteller forskningen at PCB er farlig, innfører vi forbud mot stoffet. En skulle tro det samme var tilfellet når det er selve planetens fremtid det gjelder. Men så langt har ikke advarslene fått norske regjeringer til å endre kursen. I 1990 slapp Norge ut 52 millioner tonn CO₂-ekvivalenter. Utslippene økte jevnt og trutt frem til 2007, da vi satte norgesrekord i klimautslipp med drøye 57 millioner tonn CO₂ rett ut i atmosfæren. Det samme året lanserte klimapanelet sin fjerde hovedrapport, som feide all tvil til side og beskrev hvilke ødeleggelser klimagassutslippene våre var i ferd med å skape.

SLÅTT AV NABOLANDENE

Siden 2007 har utslippene blitt noe redusert, til snau 54 millioner tonn i 2014. Det er langt unna hva kloden trenger, og vi er på en helt annen kurs enn våre naboland. Siden 1990, som inntil nå har vært det internasjonale referanseåret, har sven-

skene kuttet sine utslipp med 25 prosent. Danskene har kuttet 15 prosent. Våre utslipp står i grell kontrast, med en økning på 3,5 prosent. Både Sverige og Danmark har satset på klimavennlig industri og grønne energiløsninger. Det sendte begge landene til topps på rangeringen av landenes klimainnsats i 2014, førsteplass til Danmark og fjerdeplass til Sverige på Climate Change Performance Index. Der ligger Norge på 21. plass, etter land som Marokko og Mexico, men dog bedre enn Finland, Nederland og USA, for å nevne noen.

VÅR RETTFERDIGE ANDEL

Og mens utslippene fortsetter, stiger temperaturen på jorda. Klimagassene akkumuleres i atmosfæren. Det betyr at dagens CO₂-utslipp vil påvirke jordas klima i flere hundre år, selv om vi kutter alle utslipp i morgen. Havet stiger og blir surere, mange arter trues av utryddelse, været blir villere og tørke rammer hardere, alt i takt med den globale oppvarmingen. I november meldte britiske Met Office at temperaturen på jorda har steget én grad siden førindustriell tid.

Miljøorganisasjonen Friends of the Earth mener at temperaturstigningen må begrenses til 1,5 grader for å hindre alvorlige ødeleggelser. De har basert seg på beregninger fra Stockholm Environment Institute og satt opp klimakutt for alle land frem mot 2030. For Norges del er det snakk om en brå kursendring. Frem til 2025 må vi halvere utslippene våre. Innen 2030 må vi ha kuttet cirka 70 prosent, målt opp mot hva vi slapp ut i fjor. I tillegg er det beregnet at Norge må finansiere kutt av 205 millioner tonn CO₂ i fattige land. Det tilsvarer fire ganger vårt eget årlige utslipp i dag og vil koste 13,3 milliarder dollar.

NULLPUNKTET

«Vi står ved det enkelte aktivister har begynt å kalle for nullpunktet i klimakrisen», skriver journalist og forfatter Naomi Klein i sin siste bok *Dette forandrer alt*, som ble utgitt på norsk denne høsten.

«Enten endrer vi på dette nå, eller mister vi sjansen. (...) På grunn av tiårene med kollektiv fornektelse er ingen muligheter for trinnvise alternativer tilgjengelige lenger. Forsiktige justeringer av status quo sluttet å være et klimaalternativ da vi overdimensjonerte den amerikanske drømmen på 1990-tallet og deretter gjorde den global», skriver Klein.

– Stø kurs

– Stortinget er i ferd med å vedta et statsbudsjett som betyr en stø kurs mot en varmere verden, sier Naturvernforbundets leder Lars Haltbrekken.

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

Hvorfor øker norske utslipp, når nabolandene kutter? Haltbrekken kritiserer satsing på olje og motorveier, og mener norske kutt må begynne nå.

– I LOMMA PÅ OLJEINDUSTRIEN

– Sverige hadde en statsminister som satte seg som mål å bli uavhengig av fossil energi. I Norge har vi i alt for stor grad vært i lomma på oljeindustrien, mens dansk klimapolitikk har svingt litt mer. Derfor har Sverige kuttet mest, Danmark ligger i midten og Norge har økt sine utslipp fra 1990 til i dag, sier Haltbrekken, og fortsetter:

– Sverige beviser at man kan ha en sterk velferdsstat, med klimakutt og uten oljeindustri. I Norge har landbasert industri vært flinke og kuttet en god del, mens utslippene fra olje og transport har økt, sier han.

– MINDRE MULIGHET FOR KUTT

– Norge har en mye høyere andel fornybar energi enn andre land i Europa. Muligheten for å kutte ved å bytte fra fossil til fornybar energi er dermed ikke like stor, skriver klima- og miljøminister Tine Sundtoft. Hun har sendt Natur & miljø en e-post med svar på flere spørsmål rundt Norges klimautslipp og posisjon i forkant av toppmøtet i Paris. Resten av hennes svar kan leses på vår nettside www.nogm.no.

Sundtoft holder også frem petroleumssektoren og veitrafikken som to av driverne bak økte klimautslipp i Norge.

– Petroleumssektoren bidrar til betydelige klimagassutslipp, men fremskrivningene viser at disse vil gå nedover om noen år. Når det gjelder veitrafikk så har vi tatt grep og er best i Skandinavia – om ikke best i verden – på elkjøretøy.

mot varmere verden

Statsråden mener klimautfordringene allerede har påvirket norsk olje- og gassutvinning.

– Vi begrenser utslippene av klimagasser gjennom kvoter, avgifter, forbud mot faking og andre tiltak.

KUTTER MED KVOTER OG SKOG

Norge var etter Kyotoprotokollen forplik-

tet til å kjøpe 16,2 millioner kvoter, fordi utslippene mellom 2008 og 2012 var høyere enn målsettingen. Politiske mål om å overoppfylle avtalen gjorde at vi kjøpte 25,6 millioner kvoter til, tilsvarende 41,8 millioner tonn CO₂. Satsingen på vern av regnskog, som ble startet i 2008, har gitt enda større kutt i utlandet, ifølge departementet..

– For regnskog har Norge betalt for 200 millioner tonn i Brasil og cirka 30 millioner tonn i Guyana. Men de faktiske utslippsreduksjonene fra avskogingen i Brasil har vært mange ganger større enn Norge har betalt for, skriver Jon Berg, kommunikasjonssjef i KLD, i en e-post til Natur & miljø.

Dette skjer i Paris

Klimatoppmøtet i Paris pågår nå. Målet er å få vedtatt en avtale som begrenser verdens utslipp på linje med 2 graders oppvarming.

Tekst: KRISTIAN S. AAS
ka@naturvernforbundet.no

Men det kommer ikke til å skje. Klimamålene som landene har meldt inn er for svake. Derfor er et hovedkrav fra miljøbevegelsen at avtalen blir dynamisk. Alle klimamål skal kunne skjerpes, men ikke svekkes. Minst hvert femte år skal alle land skjerpe sine klimamål. Og de får støtte fra høyeste hold.

– Vi må bygge en avtale der vi får periodiske gjennomganger, slik at vi kan måle hvordan vi ligger an på veien mot togradersmålet. Vi trenger en dynamisk avtale med konstante forbedringer, sa FNs klimasjef Christiana Figueres på en pressekonferanse.

KLARE KRAV

Kravene fra Naturvernforbundet til Paris-toppmøtet er klare:

- Norge må bli fossilfritt innen 2040.

FNs klimasjef Christiana Figueres vil ha en dynamisk avtale.
FOTO: IISD

- Klimamålene må styrkes hvert femte år, frem til oppvarmingen holdes under 1,5 grader .
- Mål om nær null utslipp globalt innen 2050.
- 1 milliard kroner til FNs grønne klimafond og 6 milliarder til regnskog fra 2016.
- Et eget mål om tiltak i skog- og landbrukssektoren som kommer i tillegg til andre mål.
- Avgift på internasjonal fly- og skips-

Johanne Sæther Hougé i den norske delegasjonen i Paris.
FOTO: NATURVERNFORBUNDET

trafikk som skal tilfalle FNs grønne klimafond.

– Norge må også forklare hvorfor de mener det norske klimamålet tilsvarer en rettferdig andel klimakutt. EU går mye lengre i å drøfte klimarettferdighet i sitt klimamål, forklarer Johanne Sæther Hougé. Hun er medlem i den norske delegasjonen til Paris som representant for sivilsamfunnet, og arbeider til vanlig i Naturvernforbundet.

LES MER

Vil du følge Paris-toppmøtet tett? Følg med på Natur & miljøets nettsider www.nogm.no og Naturvernforbundets nettsider www.naturvernforbundet.no/paris for jevnlig oppdateringer. På den sosiale mikrobloggeren **Twitter** kan du følge Johanne Sæther Hougé på [@johannehouge](https://twitter.com/johannehouge), leder Lars Haltbrekken på [@Haltbrekken](https://twitter.com/Haltbrekken), nestleder Silje Lundberg på [@SiljeLundberg](https://twitter.com/SiljeLundberg) og redaktør Kristian S. Aas på [@kristianaas](https://twitter.com/kristianaas). Følg også gjerne Naturvernforbundets offisielle konto [@Naturvern](https://twitter.com/Naturvern).

Elektriske ferger på flere strekninger

Verdens første el-ferge «Ampere» under prøving.
FOTO: VIDARLO/WIKIMEDIA COMMONS

Verdens første el-ferge, «Ampere», går nå i rute mellom Lavik og Oppedal i Sogn. Bellona og Siemens ønsker at flere fergesamband skal over på elektrisk drift. De har laget en rapport som viser at for 70 prosent av landets fergesamband vil en overgang til el- eller hybriddrift ikke bare være miljømessig, men også økonomisk, lønnsomt.

Det vil komme en elektrisk ferge på sambandet Anda-Lote over Nordfjord, og sambandet Flakk-Rørvik i Sør-Trøndelag peker seg også ut. Her har fylkesutvalget vedtatt så strenge krav til neste fergeanbud at det i praksis kun er el-ferger som kan oppfylle dem, skriver NRK på sine nettsider.

Stor vekst i togtrafikken

Togtrafikken i Norge har økt med hele 5,7 prosent i år sammenlignet med i fjor. Dovrebanen har den sterkeste utviklingen av langdistansetogene, med en vekst på 9,7 prosent, mens blant lokaltogene har togene mellom Porsgrunn og Notodden hatt en vekst på hele 26,1 prosent. Også utenlandstrafikken mot Göteborg øker sterkt, ifølge tallene fra NSB.

Togtrafikken øker raskt.
FOTO: TORE SÆTRE/FLICKR.COM

Kan forby flammehemmer

Et norsk initiativ kan gi verdensomspennende forbud mot flammehemmeren deka-BDE, skriver Miljødirektoratet i en pressemelding.

Norge har hatt forbud mot flammehemmeren siden 2008. Stoffet er tungt nedbrytbart og giftig, og studier tyder på at stoffet kan skade nervesystemet og hjernens utvikling. Det kan også brytes ned til andre, enda farligere bromerte forbindelser.

– Det er veldig gledelig at stoffet, som Norge nominerte, nå har gått inn i siste fase mot global regulering, sier Ellen Hambro, direktør for Miljødirektoratet.

Materialgjenvinning synker

Norsk materialgjenvinning av avfall har minket fra 44 prosent i 2008 til 37 prosent i 2014, viser tall fra Statistisk sentralbyrå. Det gjør oss til det landet i Norden som materialgjenvinner minst av søppelet, melder VG.

I desember skal EU komme med nye krav til gjenvinning av avfall.

– Hvis de kommer med samme ambisjonsnivå som i fjor sommer, innfrir ikke Norge kravene til materialgjenvinning slik det ser ut i dag. Da må vi komme med noen mer målrettede virkemidler, sier Pål Spillum i Miljødirektoratet til VG.

Dieseljuks kan ha bidratt til dødsfall

Volkswagens dieseljuks kan ifølge Natur & miljø's beregninger ha bidratt med rundt 4000 tonn ekstra nitrogenoksider (NOx) i lufta i Norge siden 2008. Amerikanske utregninger viser at dette kan ha bidratt til mellom 22 og 57 dødsfall.

Tekst: KRISTIAN S. AAS
ka@naturvernforbundet.no

Det viser en gjennomgang av statistikk Natur & miljø har foretatt. Forsiktlige beregninger viser at Volkswagens utslippsjuks har ført til utslipp av 4000 tonn mer NOx enn hvis EUs grenseverdier hadde blitt fulgt.

Det europeiske miljøbyrået har tidligere estimert at hele 458 000 europeere årlig dør tidligere som følge av luftforurensning. Anslagsvis 1500 av disse er i Norge. De som allerede er syke eller svekket rammes hardest. Biltrafikk (dieselpartikler, svevestøv) og industri er hovedkildene.

FIFFIG RENSEJUKS

I september ble det kjent at Volkswagen hadde montert et fiffig system på 147 139 dieserbiler solgt i Norge. En rensemekanisme blir koblet inn når bilen testes, slik at utslippene kommer under grenseverdiene. Ved vanlig kjøring skyter utslippene i været. EUs grenseverdi er på 0,18 gram NOx per kilometer, mens den mest forurensende testede bilen, en VW Passat, slapp ut hele 1,5 gram per kilometer med kald motor og bakkete løype. Under gunstigere forhold slapp den fortsatt ut 0,61 gram. Volkswagen innrømte jukset raskt, og vil tilbakekalle alle berørte biler. Hva de vil gjøre med dem er fortsatt uklart.

SYKDOMMER, OZON OG SUR NEDBØR

Utslipp av NOx bidrar ifølge Miljøstatus.no til luftveissykdommer, dannelse av ozon nær bakken og sur nedbør.

Volkswagen er i trøbbel etter dieseljuks. Oppryddingen etter at 11 millioner biler på verdensbasis er tatt for dieseljuks har akkurat startet.

FOTO: FRANK BEHRENS/FLICKR.COM

Grove beregninger foretatt av New York Times viser at et kutt i NOx-utslipp på 350 tonn per år gir fem færre dødsfall i en populasjon på 100 000 personer. Overført til det ulovlige utslippet fra biler med VW-motor i Norge gir dette anslagsvis 57 dødsfall fra 2008 til 2015. Andre beregninger foretatt av Princeton University gir et anslag på rundt 22 dødsfall fra samme mengde NOx, dog fra store punktutslipp. Hele utregningen finner du på våre nettsider www.nogm.no. Nøyaktige beregninger kan imidlertid ikke fremskaffes ennå, blant annet fordi ekstrautslippene i Norge ikke er kartlagt, kun anslått.

– 0,42 PROSENT AV NO2

Volkswagen ønsker ikke å kommentere utregningene, som de mener «baserer seg på rene spekulasjoner».

– Vi forsvarer ikke juks. Men vi hå-

per at utslippsdebatten også fremover er basert på fakta og et helhetsperspektiv, skriver informasjonssjef Anita Svanes i Volkswagen Norge til Natur & miljø i en e-post.

Hun sier at transportsektoren står for 25 prosent av NOx-utslippene i Norge, og at tungtransport står for rundt 70 prosent av disse. Volkswagenbilene representerer 5,7 prosent av personbilparken.

– De aktuelle bilene står teoretisk sett således for 0,42 prosent av NO₂-utslippet i Norge. Innenfor denne lille andelen er det snakk om at det kan ha vært økninger i utslippene i Norge, uten at vi vet hvor mye det er snakk om, skriver Svanes.

– Tyske veimyndigheter har nå godkjent handlingsplanen som Volkswagen har laget, og er i full gang med å sjekke hva vi må gjøre for å rette på utslippene, sier Svanes.

Partiarkeologen

Hobbyen til Hanna E. Marcussen? Finne et skakkjørt parti, grave det frem fra glemselen, ta vare på utvalgte biter, legge til noe nytt og skape noe bedre enn det gamle. Møt hun som bygde parti. Nå skal hun bygge by.

Tekst og foto: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

Spol seks-sju år tilbake i tid. Arkeolog Hanna E. Marcussen lå på alle fire på Sørenga i Oslo og gravde ut rester av gamle båter. Miljøpartiet de Grønne (MDG) var et miniparti godt gjemt i «andre»-søylen på meningsmålingene. De hadde fotfeste et par steder, blant annet i Lademoen bydel i Trondheim. Men ellers så det mørkegrønt ut for fremveksten av et miljøparti i Norge. Nå er Marcussen byråd for byutvikling i Oslo, og har fått kontor i 10. etasje på Oslo rådhus, med en Sim City-lignende utsikt over byen hun skal planlegge.

BLE IKKE TATT SERIØST

MDG var stemplet som hippier og dagdrømmere. De ble ikke tatt seriøst, selv ikke av miljøbevegelsen. Landsmøtene var politiske snakkeklubber, der man snakket om det man hadde tenkt på siste år. Ifølge Dagens Næringslivs artikkel om partiets fremvekst var mangelen på interesse for organisasjonsbygging prekær.

Inn kommer Hanna E. Marcussen. Den befalsutdannede arkeologen bestemte seg for å løfte partiet ut av obskuriteten. Hun ble nasjonal talsperson under ett år etter at hun meldte seg inn, og startet en møysommelig organisasjonsbygging. Mange, men ikke alle, fra det gamle partiet fulgte med.

– MÅTTE VELGE KJERNEOMRÅDER

– Det gjaldt å løfte partiet fra å være en liten gjeng hvor alle kjente alle, til å akseptere at man kunne være uenige internt. Vi måtte velge kjerneområder, og ikke være

ytterpunkt på alle områder innen politikken. Når du er såpass radikal som oss på miljø saker, kan du ikke være det på alt annet også, smiler Marcussen, og fortsetter:

– Med miljø saker er det alltid en fare for dommedagsprofeti. Vi må kommunisere alvoret, men må også vise de attraktive løsningene. Vi må tenke på hvilke knapper vi trykker på hos folk. For eksempel kan et bilfritt sentrum virke svært attraktivt for noen, og skremmende og trist for andre. Men når vi har kommet hit tyder det på at vi har lyktes med balansegangen, sier byråden og skuer utover utbyggingen på Vestbanen, Rådhuskaia og Aker Brygge.

– SER IKKE PROBLEMENE FØR DE KOMMER

Marcussen hadde opprinnelig takket ja til en plass i Naturvernforbundets sentralstyre. Men når hun ble utnevnt til byråd, ble det vanskelig å kombinere.

– Jeg har stor respekt for Naturvernforbundets partipolitiske uavhengighet. Men jeg vil nok få mye å gjøre med Naturvernforbundet i Oslo, tenker jeg. Vi har store mengder med viktige saker. Jo mer hjelp vi får til å prioritere, jo bedre blir det.

«Det gjaldt å løfte partiet fra å være en liten gjeng hvor alle kjente alle, til å akseptere at man kunne være uenige internt»

Men hvor kommer motivasjonen fra? Å bruke 6-7 år på å løfte et obskurt politisk parti frem i lyset er ikke en hvermanns-hobby?

– Hadde jeg visst hvor vanskelig det ble, ville jeg kanskje ha blitt avskrekket. Men jeg er ikke en slik person som ser problemene i forkant, forklarer Marcussen.

– Jeg var med i Pandaklubben og Natur og Ungdom som yngre, og har vært miljøengasjert hele veien. Da klimabølgen slo inn for fullt i 2007 trodde jeg det hadde skjedd mer. Da jeg forsto hvor lite som faktisk hadde skjedd ble jeg motløs, men fant ut at jeg måtte gjøre noe. Det var tilfeldig at jeg oppdaget at MDG fortsatt eksisterte, gjennom en post på Facebook. Jeg meldte meg inn. Jeg er slik at hvis jeg først begynner med noe, blir jeg veldig engasjert og oppslukt, forklarer Marcussen.

HAR TRÅKKET PÅ TÆR

Hun definerer seg selv mer som aktivist enn som politiker, og har hatt god hjelp fra det mer veletablerte Miljøpartiet i Sverige under partibyggingprosessen. Men selv om hun nyter stor respekt for jobben internt i partiet, har ikke Marcussen blitt tilgodesett under nominasjonsprosesser. Bystyreplassen i Oslo for fire år siden gikk til partiveteran Harald Nissen, nyinnflyttet fra Trondheim. Stortingsplassen gikk til Rasmus Hansson, og dette året endte det med en niendeplass på bystyrelista.

– Det henger nok sammen med noen tær jeg har tråkket på. Forholdet mitt til nominasjonskomiteer har ikke alltid vært ukomplisert, sier hun diplomatisk.

HVA ER DET MED SANDØYA?

Hun, i likhet med MDG-bystyrerepresentant og Naturvernforbundet-informa-

sjonskonsulent Eivind Trædal, kommer fra lille Sandøya utenfor Tvedestrand med 200 innbyggere.

– Det var et spesielt lokalsamfunn, med 200 fastboende som var en blanding av gamle sørlendinger og innflyttede østlendinger. De var preget av 1970-tallets miljøbølge, og det hele var litt «katt og kaniner». Jeg føler nesten jeg har vokst opp på dugnad, gliser Marcussen.

– Det var bilfritt, bortsett fra én bil. Fellesskapsånden var sterk, og mange arbeidet i kreative yrker. Til å være en sørlandsøy var Sandøya veldig orientert ut mot verden, og det var et spennende sted å vokse opp.

ØNSKER SAMARBEID

Hun oppfordrer Naturvernforbundet til å samarbeide med MDG.

– Ta kontakt og bli kjent med dine lo-

Hanna E. Marcussen fra Miljøpartiet de Grønne foran rådhuset i Oslo. Hun er byråd for byutvikling i den nye byregjeringen.

kale MDG-representanter! Nå er vi over 200 lokale representanter i fylker og kommuner rundt om i Norge. Vi trenger hjelp til å prioritere saker. Det er viktig at lokale aktivister i Naturvernforbundet tar kontakt og blir kjent med våre lokale representanter rundt om i landet. Det er veldig lite av det Naturvernforbundet kommer med som vi vil være uenige i, sier Marcussen diplomatisk, før hun understreker at politikere er avhengige av innspill fra det sivile samfunn for å fatte gode beslutninger.

– Naturvernforbundet har en enorm kompetanse på hvilke saker som kan bli problematiske miljømessig. Hjelp oss gjerne med informasjon, sier Marcussen.

Lørdag 20. februar 2016, Miljøhuset Oslo

Klima lokalt

Naturvernforbundet arrangerer seminar om klima- og miljøarbeid lokalt. Bli inspirert til å vinne klimakampen der du bor.

Seminaret er gratis og Naturvernforbundet dekker reise for medlemmer. Forutsetter påmelding.

www.naturvernforbundet.no/klimalokalt

 Naturvernforbundet

Brems norsk oljeutvinning:

100 000
klimajobber nå!

Fredag 19. februar 2016
Folkets hus Oslo

Broen til framtiden

Bli med på vinterens store klimakonferanse med miljøvernere, fagforeningsledere, biskoper og forskere.

www.broentilframtiden.no

Grønn bølge på gang?

Er Norge inne i en grønn bølge? Nei, sier valgforsker Anders Todal Jenssen, som ser klar forskjell på lokal og nasjonal politikk. Jo da, sier Naturvernforbundets Silje Lundberg, som merker økt engasjement. Og flere indikatorer enn før peker i grønn retning.

Tekst: KRISTIAN S. AAS
ka@naturvernforbundet.no

Miljøspørsmål er langt fremme i den politiske debatten, spesielt i våre store byer. Medlemstallene i alle miljøorganisasjonene øker, Miljøpartiet De Grønne øker sterkt uten at andre miljøbevisste partier mister fotfestet og klimatoppmøtet skaper mer bevissthet rundt vår planets fremtid. Likevel er det ingen grunn til å tro på noe stort miljøgjennombrudd med det første, sier Todal Jenssen.

– FEIES AV BANEN

– Jeg tror nok jeg må skuffe miljøbevegelsen litt. Økonomi og innvandring feier miljøpolitikken av banen på nasjonalt plan. Vi har heller ikke en veldig grønn regjering. Fokuset er et annet sted. Når folk frykter for arbeidsplassene sine får de som forurenser lett spill. Oljenæringen og oppdrettsnæringen får bedret sine vilkår. Samtidig er det ikke de helt store miljøkontroversene på nasjonalt plan. Regjeringens hovedfokus er ikke å konfrontere miljøvernet, men å komme seg rundt det, sier Todal Jenssen.

Han viser til valgundersøkelser, som tyder på en markant nedgang i miljøinteresse fra stortingsvalget i 2009 til valget i 2013. Cirka hver femte velger hadde miljø som en viktig sak i 2009, mens tallet i 2013 var nede på hver åttende.

– Samtidig tydet 2013-valget på en «grønn kannibalisme», der De Grønne hentet velgere primært fra SV og Venstre, de andre miljøopptatte partiene, sier Todal Jenssen.

TRANSPORT HETT MILJØTEMA

Miljøspørsmål, spesielt transportspør-

FOTO: MDG/FLICKR.COM

Danserne Christine Vik Bratvold, Linda Wardal, Kristin Brathagen, Lilli Elfstrand, Julie Olavessen, Sigurd Christian Dahle Uberg og Sanna Ryg tar den grønne bølgen for Miljøpartiet De Grønne foran Stortinget i 2013. Partiets fremvekst gjør at flere stemmer roper på en mer ambisiøs miljøpolitikk, mener Silje Lundberg i Naturvernforbundet.

mål, dominerer den politiske debatten i de større byene. Bilfritt sentrum og ny E18 er de mest omdiskuterte sakene i Oslo, bybanen topper i Bergen, mens superbuss og veiutbygging er hete temaer i Trondheim. Likevel foregår disse debattene stort sett på lokalt plan. Men de engasjerer, og kan være en forklaring på at medlemstallet i miljøorganisasjonene vokser.

– Mange frivillige organisasjoner har strevd med å holde på medlemmene de siste årene. Hvis miljøorganisasjonene da vokser, er det imponerende i seg selv. Men det kan fort si mer om organisasjonenes rekrutteringsarbeid enn om opinionen, sier Todal Jenssen.

ØKER STERKT

Naturvernforbundet har nå 22 300 medlemmer, en økning på 2000 medlemmer de siste to årene. Nyvalgt nestleder Silje Lundberg mener det definitivt er økt miljøinteresse i befolkningen.

– Tendensen virket sterk, særlig ved lokalvalget i år. Da vedtaket om gruveumping i Førdefjorden kom, skrev 2000 seg på liste og ville gå til ulovlige aksjoner. Også klimakampen engasjer-

er, vi har flere stormer her også, selv om Norge langt fra er hardest rammet. Det har blitt ny debatt om oljepolitikken, og MDGs fremvekst fører til at det er flere stemmer som roper på en mer ambisiøs miljøpolitikk. Jeg mener absolutt det er en grønn bølge på gang, sier Lundberg.

– UNDERVURDERER KLIMASAKEN

Miljøjournalist og forfatter Erik Martiniussen tror de politiske partiene har undervurdert sprengkraften i klimasaken. I en artikkel i Manifest Tidsskrift viser han til TNS Gallups klimabarometer, som de siste fem årene har hatt klimasaken rangert som nummer 6 når folk spørres om hva som er Norges viktigste utfordringer fremover. I 2015 var klima helt oppe som nummer 2.

– Konsensusen på Stortinget, som følge av klimaforlikene, har gjort at konfliktlinjene i klimapolitikken ikke har kommet til uttrykk. Det er flere tegn som tyder på at engasjementet er større enn før, og har vokst betydelig de siste to årene. Samtidig er det vanskelig å måle folks miljøengasjement. Det gir mange forskjellige utslag, ikke bare valg av parti, sier Martiniussen.

FOTOKONKURRANSEN

Tema: Naturlig sommerlykke

VINNER:

Dette er sommerlykke, spesielt når fisken biter! Tom Anders Ramsrud har vært på fisketur på Øståsen på Hadeland. Vi håper det ikke bare ble uante mengder sommerlykke, men også middag ut av turen.

◀ PREMIERT:

Neil R. J. Friestad fra Brusand på Jæren har tatt dette bildet. Her er en av de tilfellene da skjev horisont virkelig funker, og gir et sterkt sug som gjør at man føler vinden på Jærstrendene rett inn i stua. Datteren Hera Friestad koser seg på stranda.

PREMIERT: >

Arne-Johan Johansen fra Borkenes har fanget konsentrerte Matilde, som studerer fjæra på Kveøy i Kvæfjord. Å leke i fjæra er en evig barnefavoritt, vi gratulerer med premie

For siste gang ser dere den tradisjonelle fotokonkurransen i Natur & miljø. I 2016 vil vi ha en konkurranse basert på kampanjen «Ta vare på det du har», med bilder av ting du har reparert, redesignet eller gjort om på. Se presentasjon nederst!

Vi innfører også i dette nummeret en spalte der du kan sende inn alt du lurer på om natur og miljø, og kan få svaret på trykk. Vi håper du fortsatt vil bidra til å gjøre Natur & miljø til et enda bedre magasin!

Ny spalte: Fiksa det!

Har du gjort gull av gråstein, lagd vei i vellinga eller bare reparert og pusset opp noe? Send oss bilder og bli med i Naturvernforbundets konkurranse!

I hvert nummer av Natur & miljø kårer vi en vinner som har reparert en ting som var ødelagt eller fikset noe som var utgått på dato. Vinneren får

Naturvernforbundets eget reparasjonssett, med utstyret du trenger til å ta vare på det du har.

Sukkersøt kommode for små prinsesser

Som inspirasjon til landets fikserere har vi fått bilder av Trude Iren Bergheim som skriver i bloggen malingsdamene.blogspot.no. Hun er en dreven fikser, som gjerne deler sine tips med andre.

SLIK GJORDE JEG DET

- Etter flere prosjekter med litt større møbler hadde jeg lyst til å lage en sukkersøt kommode eller nattbord. Med to små jenter i hus ble valget fort klart – den måtte bli skikkelig rosa og søt.
- Rensing av møbler som skal males er viktig for å fjerne alle gamle rester av såpe og fett.

- Etter vask legges det et strøk med heftgrunn.
- Skufffrontene tapetserte jeg.
- På toppen av kommoden la jeg sommerfugler med sjablong i knallrosa.
- De originale håndtakene i messing slipte jeg med sandpapir

Trude Iren Bergheim, Hønefoss

Bli med i konkurransen!

Vinneren får Naturvernforbundets unike reparasjonssett som hjelper deg til å ta vare på det du er glad i.

SLIK KAN DU DELTA

- Send et par bilder av det du har fikset i jpg-format til redaksjonen@naturvern.no.
- Har du bilde av hvordan tingen så ut før, vil vi gjerne ha det også.

■ Skriv noen få linjer om hvordan du gjorde det og hva du synes om resultatet.

- Skriv «fiksa det!» i emnefeltet.
- Bildet/bildene må være hos oss innen 15. februar 2016.
- Av praktiske årsaker tar vi kun imot digitale bilder, sendt på e-post.
- I siste nummer i 2016 kårer vi «Årets fikser».

Ta vare på det du har!

Har du hull i dekket, flenge i buksa, en skrue løs og har sikringen gått? Fortvil ikke. Ta vare på det du har!

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

– Folk elsker å kjøpe nye ting. Det kan virke både enklere og billigere enn å ta vare på det man har. Men det er

faktisk ikke så vanskelig å reparere ting selv, og ofte er det billigere også, sier Martin Brandtzæg.

FØR-PREMIERE

Han leder Naturvernforbundets nye kampanje «Ta vare på det du har». Før jul er det førpremiere på forbundets nye nettportal, hvor du kan få tips til hvordan du kan ta vare på tingene dine.

Her får du artikler, enkle oppskrifter og veiledninger, samt en guide til håndverkere som kan hjelpe deg å reparere det du ikke kan fikse selv. I februar rulles kampanjen ut i full bredde.

– Mye kan folk reparere selv, og det er mange fikserte der ute som kan hjelpe, alt fra urmakere til skomakere og skredere. Tenk hva vi kan spare miljøet for av utslipp og ødeleggelse hvis alle er med, reparerer litt og tar bedre vare på det de har, sier Brandtzæg.

TRENDY Å REPARERE

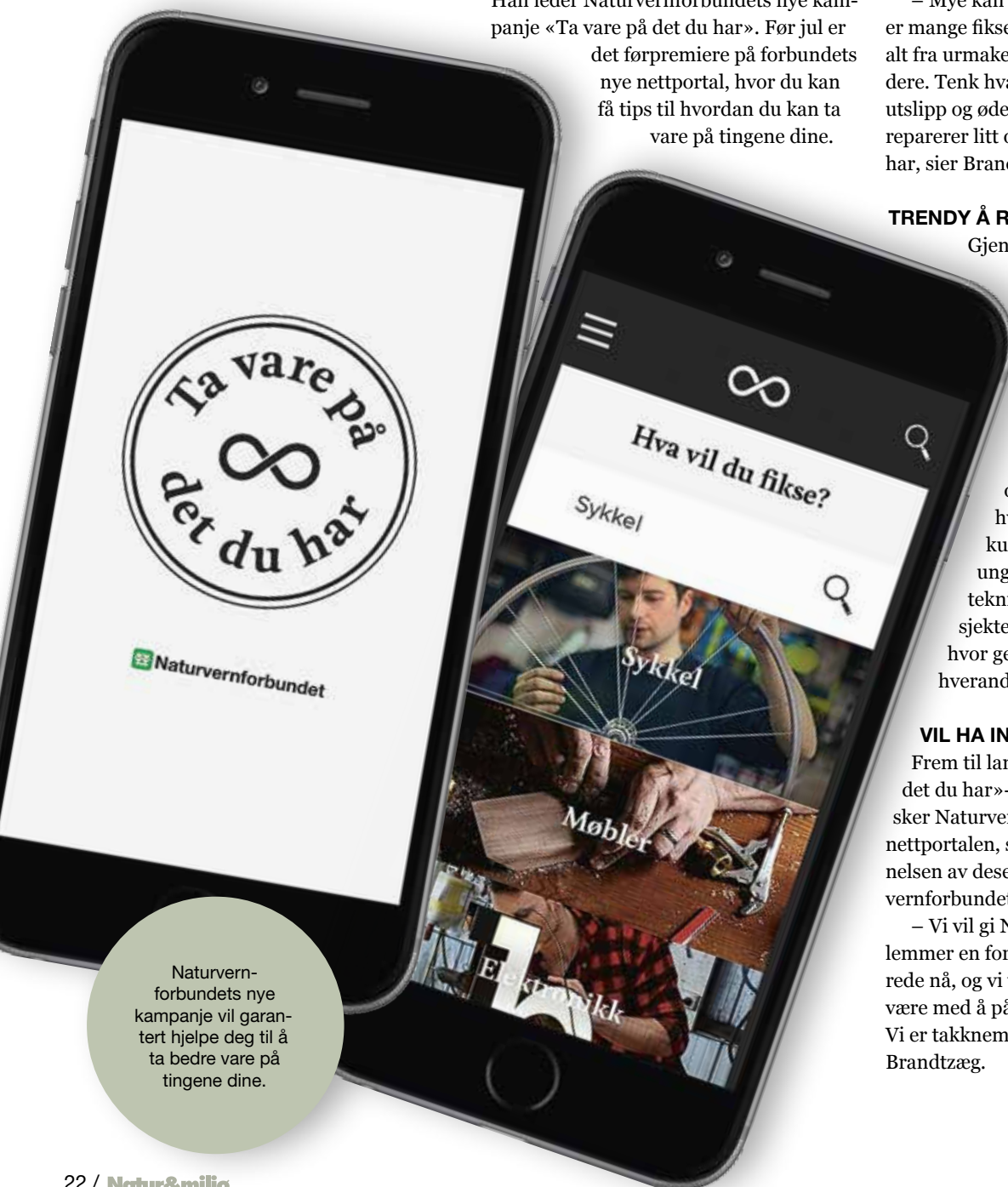
Gjenbruk og reparasjon er ikke lenger noe sært og sidrumpa, noe folk drev med på 1970-tallet. Det er blitt trendy.

– Vi merker at det er en ny bølge med folk som vil ta vare på tingene sine. Her tror jeg unge og eldre har noe å lære av hverandre. De eldre har mye kunnskap om håndverk, mens unge har mer greie på data og tekniske løsninger. Vi vil at prosjektet vårt skal bli en møteplass hvor generasjonene kan lære av hverandre, sier Brandtzæg.

VIL HA INNSPILL

Frem til lanseringen av «Ta vare på det du har»-kampanjen i februar ønsker Naturvernforbundet innspill til nettportalen, som blir publisert i begynnelsen av desember. Følg med på Naturvernforbundets nettside!

– Vi vil gi Naturvernforbundets medlemmer en forsmak av denne siden allerede nå, og vi vil gi dem muligheten til å være med å påvirke hvordan den skal bli. Vi er takknemlige for alle innspill, sier Brandtzæg.

Naturvernforbundets nye kampanje vil garantert hjelpe deg til å ta bedre vare på tingene dine.

IKKE VÆR HELT KORKA

Miljøagentene er ikke alltid der for å rydde etter deg

Miljøagenter er barn som vil se naturen fra sin beste side. Alle barn kan bli miljøagenter og jobbe sammen for et renere miljø.

VI GRATULERER NATUR & MILJØ MED 50 ÅR!

NorgesGruppen har siden 2007 hatt stor nytte av et faglig samarbeid med Norges Naturvernforbund i ulike miljøprosjekter.

NorgesGruppens mål er å gi deg en bedre hverdag.

Design: TITRAV FOTO - JOHNER

Gir søppel nytt hjem

Gunilla og Eivind kan trylle. Ting som noen kaller søppel – verdiløst og forlatt, ting uten hjem – forvandles til trendy interiør. Eller kanskje en helt unik julegave ...

Tekst og foto: TOR BJARNE CHRISTENSEN
 tbc@naturvernforbundet.no

– Det er en treningssak! Det handler om å se ting på en ny måte. Til slutt går det sport i det, sier kunstner og designer Gunilla Holm Platou.

Hun og mannen Eivind Stoud Platou er inne i en lysegrønn container. En slik du kan se på store havner, fylt med varer som venter på å bli fraktet ut i norske butikker. Tøybamser med sløyfe og runde briller, boken *Balansekunst på høye hæ-*

ler av Eileen Rendahl, vannmugger i gult gjennomsiktig glass med bladmønster, skippet til det høye nord over store hav.

Kanskje har du kjøpt en sånn bamse, bok og mugge. Pakket dem inn i glanset papir og gitt dem til tante Beate og onkel Finn, på selveste julekvelden. Gavene dine lever noen år i hyller og skap. Men én dag ser Beate megetsigende på Finn, som nikker og sykler av gårde med en pappeske på bagasjebrettet. Til en ombruksstasjon, for de er jo tross alt miljøbevisste!

POPULÆR OMBRUKSSTASJON

Og nå står altså Gunilla og Eivind og ser på nettopp den bamsen, den boka og den mugga – og en drøss med andre ting. Den lysegrønne containeren er ikke for ting som skal ut i butikkene. Den er for ting som har vært der og søker et nytt hjem. Vi er på avfallsplassen Lindum utenfor Drammen. Her utgjør to containere en ombruksstasjon, hvor du kan sette fra deg ting. Ser du noe fint, kan du ta det med deg.

Kanskje sitter bamsen med brillene fortsatt på Lindum ombruksstasjon.

Julestemning på Lindum ombruksstasjon ...

Alt kan repareres. Gamle ting blir som nye for den som har en sløydbenk og et sett med tvinger.

Gunilla Holm Platou og Eivind Stoud Platou er drevne gjenbrukere. Hvorfor ikke lage puter av t-skjorter, eller dørstoppere av gamle bøker?

– Vi er stadig her, forteller Gunilla, mens Eivind bærer et lite skap bort til bilen, et sånt massivt et, som du kan høre at er god kvalitet, bare av lyden som kommer når det settes ned.

– De lager ikke sånt lenger, sier Eivind.

FOR EN SØT LITEN TJUKKAS ...

Men bamsen, boka og glassmugga frister ikke Gunilla og Eivind. Derimot finner de enda et solid skap, en knallgul krakk i plast, et diplom i «Skoleridning» fra 1953 og boka *Fresi Fantastika* av Ronald McCuaig, en bokklubb fra syttitallet. Det viser seg at Fresi har en liten fanklubb som stadig deler sitater fra boka. «*For en søt liten tjukkas,*» sa Fresi til seg selv. «*Han ville sikkert bli en god far til barna sine – og mine,*» står det på Bokelskere.no. Ikke rart Gunilla ville ha den! De tar også med noen fargede glass, ei lita selskapsveske og

en hel del andre ting. Dessuten en bunke med gamle bøker, som Gunilla har en klar plan med.

HOKUS POKUS FILIOKUS ...

Og det magiske er i ferd med å skje. Det som noen en gang kjøpte, sikkert produsert langt unna og fraktet hit med både biler og båter, er i ferd med å få et nytt hjem. Det som var til overs, og kanskje ville blitt kastet hvis ombruksstasjonen ikke fantes, skal få bli med hjem til Eivind og Gunilla. Og der er det ikke godt å si hva det skal bli brukt til.

LYKKEN ER EN JERNBANESTASJON ...

Vi tar av fra hovedveien og stanser ved en gammel nedlagt jernbanestasjon. Galleberg stasjon. En gang stanset toget her. Nå er jernbanesporet flyttet, og traseen har blitt en fin tursti hvor du kan gå langs

jorder og se kuer som gresser. Stasjons- huset har Gunilla og Eivind pusset opp og innredet, knapt uten å kjøpe noe nytt. Her er det vegger tapetsert med pent utskårne sider fra bøker og blader. Og kunne møblene, rammene og listene snakke, ville du fått høre fra mange forskjellige hjem. *Jeg husker da jeg var sofa hjemme hos fru Olsen ..., ... det var da jeg hang på veggen hos von Hessen.* Det ville blitt historier om nye trekk, decoupagelim og mange – mange! – historier om maling til langt på natt. *Meg har de ikke gjort noe med,* skryter kanskje det nøytrale skrivebordet på sønnens rom. *Jeg var helt perfekt!*

GALLEBERG GODSHUS

Vi rusler langs det som en gang var perongen og finner veien inn i det gamle godshuset. Det var et viktig sted da stasjonen var i drift, fra 1881 til 1971. Her

ble det lastet og losset. Post, aviser, korn, husdyr og alskens varer til landhandelen. Men så tok bilene over, og folk kunne kjøre og handle på kjøpesentre. Stasjonen ble lagt ned, og godshuset ble bare et minne om en tid da vi greide oss uten biler. Men for Gunilla og Eivind er det viktig. Det er her de jobber, Eivind som grafisk designer og Gunilla som kunstner. Her har de atelier, kontor og verksted. Her kan de også puste liv i verdiløse og forlatte ting. Litt maling her, ei sløyfe der og et stempeltrykk på toppen – og verdien er gjenskapt.

– FRIGJØRENDE

– Vi kommer fra sånne familier som har tatt vare på ting, trukket om og pusset opp. Jeg husker godt at pappa bygde en sofa. De hadde ikke råd til å kjøpe nytt. For oss begynte det også med dårlig råd. Og da blir man kreativ. Jeg skjønnte at det finnes et vell av fine ting der ute, ting som folk bare vil bli kvitt. Da vi pusset opp rommet til sønnen vår brukte vi kun brukte materialer og møbler, selv malingen er hentet fra rester. Og hvorfor må taklistene være like? Det er ganske frigjørende å holde på slik, forteller Eivind.

DØRSTOPPERBØKER

Gunilla viser meg bilder hun har laget ved å ramme inn glansbilder og fine gamle dukker som sitter på rekke inne i en bred og dyp bilderamme. Ei kasse i stua er pyntet med ark fra Donald-blader. Men hva skulle hun med den bunken med gamle bøker, den hun tok med fra Lindum?

– Jeg skal lage en dørstopper. I gamle hus som dette trenger vi noe som kan holde dørene åpne, forklarer hun.

Og så binder hun bøkene sammen med et belte. Og vips: En ganske stilig dørstopper, som du sikkert måtte betalt dyrt for på en retrobutikk. Denne var gratis.

– Har man først begynt, blir man litt hekta, sier Gunilla.

Da jeg drar fra Gunilla og Eivind tenker jeg at jeg aldri skal dra på Ikea igjen. Og ute på Lindum ligger fortsatt bamsen, vannmugga og *Balansekunst på høye hæler* og bare venter på at noen skal se dem på en ny måte. Kanskje en julegave, for deg? Har du funnet på noe til tante Beate og onkel Finn ennå?

Glansbilder og fotballkort

Har du gamle glansbilder eller fotballkort på loftet? Hvorfor ikke lime dem inn i en bilderamme og skrive en hyggelig hilsen? En herlig nostalgisk komposisjon som garantert vil væte øyekroken til alle over 40 år!

Tekst:
TOR BJARNE
CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

Gunilla og Eivind Platou, kunstner og grafisk designer, er drevne gjenbrukere. Her er deres tips til hvordan du kan lage miljøvennlige julegaver av ting du har eller finner.

Innpakning

Glem glanset papir! Lag unike innpakninger med:

- kartblad fra gamle kartbøker
- risposer med sløyfer og bånd
- tapetark fra utgåtte tapetbøker (fås gratis hos forhandlere)
- aviser og magasiner
- sy gavepose av sengetøy, t-skjorter, duker og stoffrester
- «vrenge» pappesker og pynt dem med utklipp og stempeltrykk

Rocka t-skjorteputer

Sofaen ble aldri den samme etter at Eivind sydde pute av en Jane's Addiction-t-skjorte han kjøpte på 90-tallet. Tenk deg en Bob Dylan-, Metallica- eller deLillos-pute! Lag puter av dine gamle t-skjorter. Årets julegave til familiens rocker!

Gunilla og Eivinds julegavetips

Er du lei overfylte kjøpesentre, plastemballasje og glanset julepapir? Ta julen tilbake ved å lage dine egne miljøvennlige julegaver.

JULEPYNT AV GAMLE LEKER

Har du en kasse med dyrefigurer i plast eller tre? Bind på noen røde sløyfer og skru inn en øyeskrue med en tråd. Figurene kan også males i fine farger, med prikker og striper.

JULEKORT OG TIL/FRA-KORT

Bruk utklipp fra LP-cover, kartblad, magasin-sider, stilige pappesker. Stemple med ditt eget stempel og du har årets kuleste julekort!

EN BOK DU HAR LEST

Bøker trenger ikke å være nye for å skape magiske stunder foran peisen på kalde vinterdager. Gi bort en du likte godt, med egen dedikasjon hvor du forteller hva du likte ved boka.

GLASS MED NOE GODT

Fyll et glass med noe godt! Her er det bare fantasien som setter grenser. Mynte-te fra egen hage, hjemmelaget syltetøy, sjokoladebiter, tørket sopp, julebakst eller rett og slett dobbeltpeprede pepperkaker. Glasset kan pyntes med tørkle, etiketter eller mal noe på det.

Dørstopper av gamle bøker

Bind, skru eller lim sammen en bunke med gamle bøker, og du har en dørstopper som noen faktisk har lest. Den perfekte gave til alle som bor i gamle hus.

Lag personlige notatbøker og dagbøker

Samle gamle papirer i en bunke, kutt eller klipp til den størrelsen du ønsker og lag dine egne notatbøker og dagbøker. En spiralinnbindingsmaskin gjør resten av jobben. Som omslag kan du bruke utklipp fra LP-covere, tapetark, plakater, magasiner og lignende.

Sløyfer, stempel og bånd

Ta vare på sløyfer og bånd og bruk dem til å pynte gavene dine. Du kan også bestille ditt eget stempel og merke gaver og kort med «Hjemmelaget», «Kortreist», «Klimanøytral gave», «God Jul» eller rett og slett ditt eget navn.

Spør oss om natur og miljø!

Lurer du på noe som omhandler natur- eller miljøspørsmål? Send ditt spørsmål, helst så kort som mulig, til redaksjonen@naturvernforbundet.no innen 15. februar 2016. Merk e-posten med «Spør oss» i emnefeltet. Du kan også sende brev med spørsmål til Natur & miljø, Mariboegs gate 8, 0183 Oslo. Merk konvolutten «Spør oss». Vi finner svaret for deg!

■ ■ Hvorfor er søppelsorteringposene av plast? Hva er farlig med piggstøv? Er trikken miljøvennlig? Hvorfor smelter politen? Er neshorn eller flodhest farligst? Hva er klimavoter godt for? Hvorfor har spermhvalen så rart navn?

Natur & miljø starter med dette spalten «Spør oss om natur og miljø». Her kan du spørre oss om det du lurer på, og vi gjør vårt beste for å finne svaret, enten selv eller sammen med eksperter på området. De beste spørsmålene kommer på trykk i hver utgave av Natur & miljø.

■ Hvilken fugl flyr raskest?

Iben, 9 år
Haugesund

Hei, Iben!

Det kommer litt an på hvordan du ser på det. Den fuglen som stuper raskest nedover er vandrefalken, som har blitt målt til hele 389 kilometer i timen. Den finnes over store deler av verden, og de regner med at rundt 500 par finnes i Norge. Ellers er kongeørnen også veldig

raske, med stup opp mot 320 kilometer i timen. Den finnes også i det meste av Norge.

Men pigghaleseileren er den raskeste til å fly bortover, i opptil 170 kilometer i timen. Den finnes ikke i Norge, men bor i Sentral-Asia og Sibir om sommeren og i Australia om vinteren. Den lever av insekter som den spiser mens den flyr.

Kristian S. Aas, redaktør

KILDER: WIKIPEDIA, STORE NORSKE LEKSIKON, IEEE SPECTRUM

■ *Rettsvesenet i Noreg har slått fast at Bernkonvensjonen ikkje forpliktar landet til å gjeninnføra ulven. Aksepterar Naturvernforbundet at Bernkonvensjonen difor ikkje kan brukast som grunnlag for å krevja at Noreg skal gjeninnføra og oppretthalde ein «norsk» ulvestamme?*

Magne I. Teppen
Skarnes

Bernkonvensjonens formål er å verne om europeiske ville dyr og planter og levestedene deres.

Det er ingen biologisk eller juridisk faglig tvil om at ulv er en naturlig del av norsk natur. Arten er kritisk truet, og siste offisielle registrering viste at det kun er registrert to ynglinger og omkring 30 hollandske ulver i Norge. Ulv skal derfor være særlig sterkt beskyttet både av Bernkonvensjonen og norsk lov. Magne Teppen sin påstand om at «Rettsvesenet i Noreg har slått fast at Bernkonvensjonen ikkje forpliktar landet til å gjeninnføra ulven» er altså både biologisk og juridisk faglig feil.

Arnodd Håpnnes, Fagleder for naturmangfold, Naturvernforbundet

Les Arnodd Håpnnes' juridiske begrunnelse på www.nogm.no.

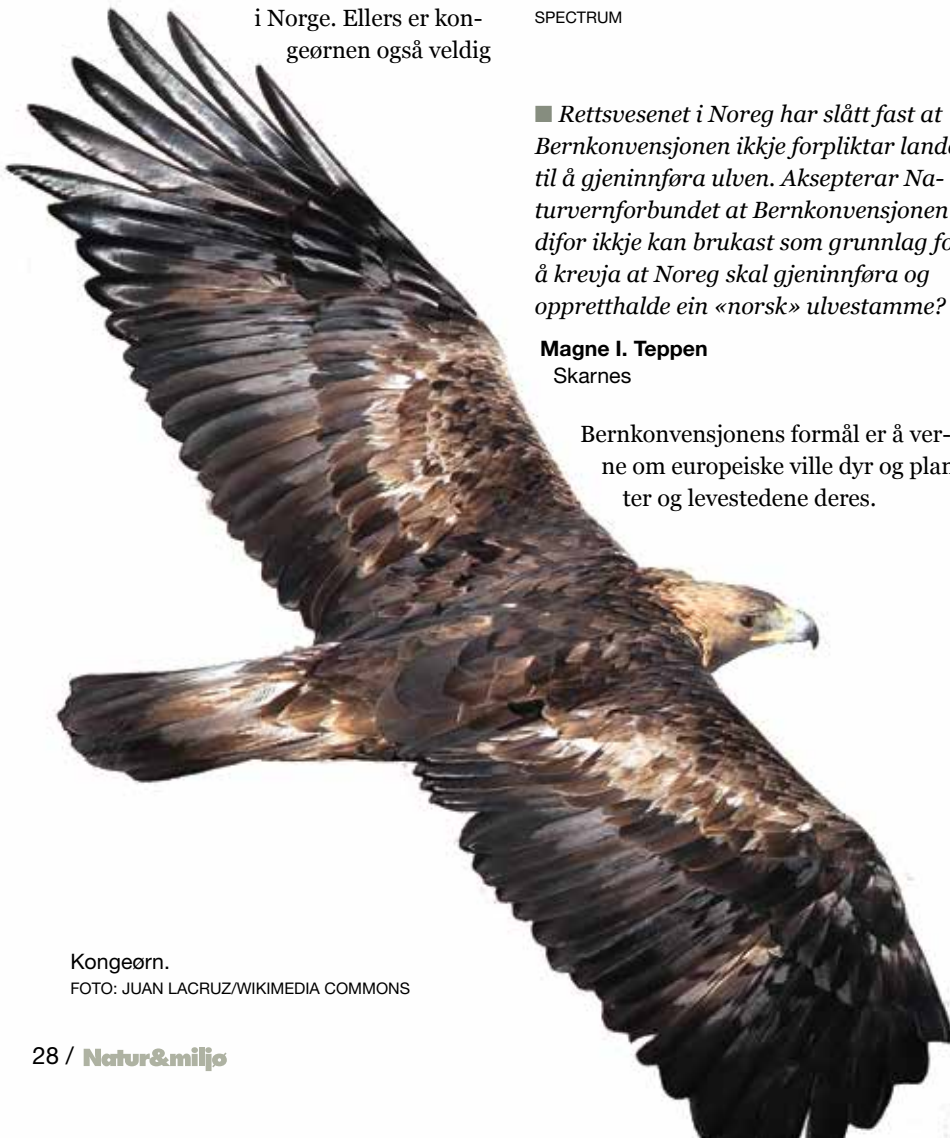
■ *Takk for informativ artikkel om vokterhunder i Natur & miljø 4. Jeg har imidlertid et spørsmål. Hva forer de lammene med i Slovakia og Romania, etter at de er tatt fra søyene? I Norge vil nok mange bønder bruke kraftfor.*

Beste hilsner

Sverre Kobro

Dette kommer an på hvilke lam man snakker om. Lam som skal erstatte gamle sauer i flokken holdes lengre sammen med moren, mens lam til kjøttproduksjon holdes i en varm låve fra to ukers alder. De fores med tyskprodusert melkeerstatning frem til fordøyelsessystemet er godt nok utviklet, deretter med en blanding av mais, havre og bygg produsert i Slovakia. De fleste lammene til kjøttproduksjon er solgt rundt påsketider. Ellers spiser slovakene lite lammekjøtt, så hovedinntektskilden for bønderne er melke- og osteproduksjon.

Slavomir A. Janda, Gjeter og forsker, Slovakia

Kongeørn.

FOTO: JUAN LACRUZ/WIKIMEDIA COMMONS

Bli med og gjør kirka grønn!

I kirka er vi opptatt av å ta vare på jorda. Vi står sammen om vern om skaperverket og kamp for rettferdighet. Arbeid for et bærekraftig samfunn er en naturlig del av det å være en grønn kirke og menighet.

På Facebook-siden Grønn kirke deler menighetene gode tiltak og ideer. Lik siden og la deg inspirere! Du finner også eksempler og erfaringer på grønnkirke.no

 Grønn kirke

Medlemsbutikken

www.naturvernbutikken.no

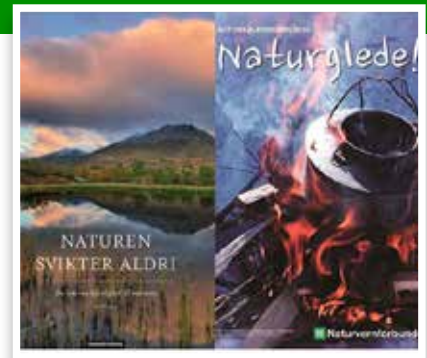
Du får rabatt ved kjøp av varer i medlemsbutikken og du støtter Naturvernforbundet!

Årets julegave!

Medlem
248,-

Ikke-medlem 288,50

Naturvernforbundets jubileumsbok er historien om da Naturvernforbundet gikk til kulturen for å forklare naturen. Naturvernforbundets tradisjonsrike kalender har i år temaet "Naturglede", og inneholder vinnerbildene fra vår jubileumsfotokonkurranse.

En unik gavepakke til jul og andre anledninger!

Bergans Fjellwrap

Varm og god hals i ren merinoull. Fjellrapp Neck Warmer er laget i 100 % merinoull, utviklet for enhver aktivitet.

Medlem
236,-

Ikke-medlem 274,-

Lue i merino ull

Behagelig lue i merinoull levert med Naturvernforbundet sin logo som liten vevet etikett på siden av luen. One size.

Medlem
193,50

Ikke-medlem 225,-

Medlem
133,50

Ikke-medlem 155,-

Babybody

Earth Positive Apparel body til gutt og jente. Produsert i 100 % sertifisert organisk bomull. Leveres med Naturvernforbundet sin logo og slogan "Verdt å ta vare på". Kommer i str. 0-3 mnd, 3-6 mnd, 6-12 mnd og 12-18 mnd. Velg mellom fargene rosa og blå.

Langarmet t-skjorte

Langarmet t-skjorte i 100 % økologisk bomull. 120 g/m². Gråmelert med Naturvernforbundet sin logo trykket på venstre bryst. Herremodell kommer i str. S - XXL. Damemodell kommer i størrelse XS - XL.

Medlem
dame
155,-

Ikke-medlem 180,-

Medlem
herre
163,-

Ikke-medlem 189,-

Medlem
198,-

Ikke-medlem
230,-

Boka "Restekjærlighet"

Gjenskap restene fra i går til noe nytt og velsmakende i dag. Boka hjelper deg å minske matavfallet, gir mer plass i kjøleskapet, mer penger i lomma og gjør deg til en mer miljøbevisst kokk! Lær å utnytte det enorme potensialet som finnes i hver eneste råvare.

Medlem
290,-

Ikke-medlem
337,-

Humler i Norge

Faktabok om humler skrevet av noen av de fremste humlekjennere, en bok tilpasset alle nivåer. Alle artene er levende beskrevet og illustrert med flotte bilder.

Boka gjør deg kjent med humlenes utseende og levevis.

Medlem
75,-

Ikke-medlem
87,-

Insektsglass for barn

For den spirende entomolog! Fang insekter og andre småkryp ved hjelp av glasset og lokket. Når du er ferdig, åpne lokket og slipp ut insektene. Glasset har luftehull. Størrelse: 7,6 cm x 6,4 cm.

Medlem
172,-
Ikke-medlem
200,-

Eagle små glass i tre

3 små glass i tre à 3 cl, samlet i en skinpose. Vekt totalt 55 g.

Medlem
218,50
Ikke-medlem
254,-

Eagle glass i tre

Drikkeglass i tre er perfekte å ha med på tur. De rommer 2,1 dl og veier lite, kun 118 g. 2-pk pakket i en flettet kurv.

Medlem
205,-
Ikke-medlem
238,-

Eagle microstol

Liten og lett stol til turer i skog og fjell, til jakt- og fisketurer. Den er utstyrt med truge og imitert saueskinnssete.

Medlem
174,-
Ikke-medlem
202,-

Termokopp

Praktisk og helt tett kopp når skruklokket er på, og dermed fin å ha med i vesken, sekken etc. 330 ml, eget rom for tepose/sukker i lokket. Velg mellom matt sort eller matt rosa.

Medlem
135,-
Ikke-medlem
157,-

Kopp med silikongrep og lokk

Produsert i 100 % biologisk nedbrytbart materiale (PLA) BPA-fri. Volum 350 ml. Leveres med Naturvernforbundet sin logo trykket på koppen. Koppen kan vaskes i oppvaskmaskin.

Medlem
3782,50
Ikke-medlem
4398,-

Bergans Trollhetta 3-pers. telt

Lett og stabil vandretelt for den kresne. Kan pakkes mer kompakt enn tilsvarende teltduker. Mål inntertelt: 160x230x105 cm (BXLXH), soveareal 3, 2 m². Vannsøyle ytterduk: 3 000 mm. Vannsøyle bunnduk: 5 000 mm. Vekt: 3,20 kg, inkludert pakkposer, plugg, stenger og barduner. Kvalitet ytterduk, inntertelt og bunnduk: Oxford Nylon. Fortelt med glidelås i siden. Utstyrsrommer og feste for tørkesnor. Stor ventilasjonsluke i begge ender. Lette og robuste aluminiumsstenger som tåler sterk vind. Høy midtbue som gir ekstra takhøyde der det trengs mest.

Fiskars tursett

Fint tursett til turer i skog og mark. Inneholder Fiskars X7 turøks, Gerber bålstarter og Gerber foldekniv.

Medlem
476,50
Ikke-medlem
554,-

Medlem
129,-
Ikke-medlem
150,-

Sitteunderlag i ull

Sitteunderlag i tovet ull. Størrelse ca. 43 x 43 cm. Motiv: elg.

Naturvernforbundet

Nr. 5 - 2015

BESTILL SELV PÅ WWW.NATURVERNBUKETTEN.NO ELLER Fyll ut denne kupongen

Porto og ekspedisjonsgebyr på 95,- tilkommer ved bestilling.

Vennligst merk at kupongbestillinger vil forhånds-faktureres.

Faktura sendes per e-post om dette er oppgitt i feltet under, ellers per post.

VARER VIL IKKE BLI SENDT FØR FAKTURA ER REGISTRERT BETALT.

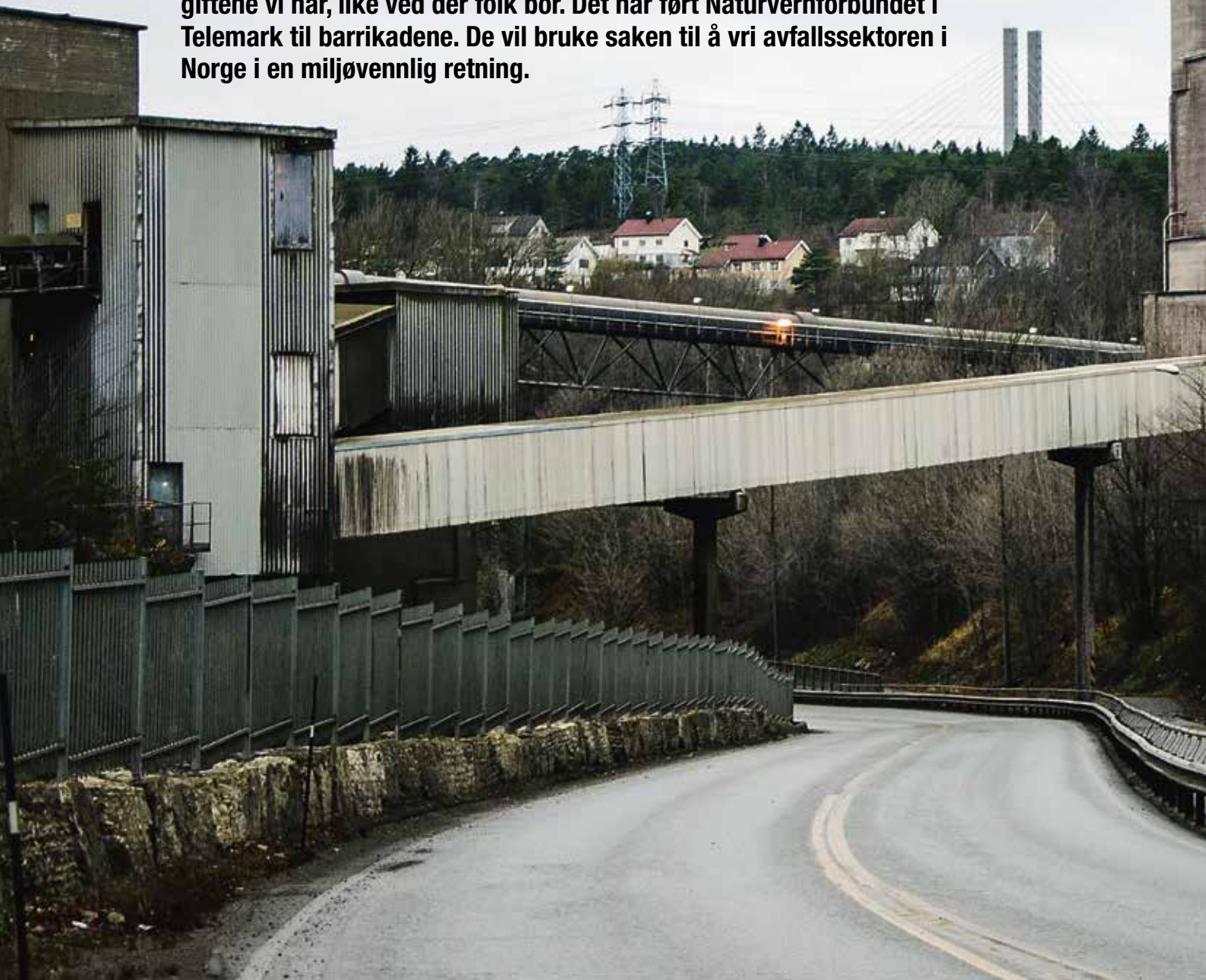
FORNAVN		ETTERNAVN	
ADRESSE			
POSTNR	POSTSTED		
MEDLEM JA ☐ NEI ☐	E-POST/TLF		
☐ Ønsker å bli medlem (Hovedmedlemskap er kr 200,- første år og kr 390,- de resterende år.)			
ANTALL	VA RENAVERN	FARGE	STR
ANTALL	VARENAVERN	FARGE	STR
ANTALL	VARENAVERN	FARGE	STR
ANTALL	VARENAVERN	FARGE	STR

Sendes til Aksess & Daylight AS, Verpetveien 30, 1540 Vestby. Kundetelefon: 64 98 05 10.

Frykter giftlekkasjer fra nytt deponi

Under Brevik vil NOAH deponere store mengder av de verste miljøgiftene vi har, like ved der folk bor. Det har ført Naturvernforbundet i Telemark til barricadene. De vil bruke saken til å vri avfallssektoren i Norge i en miljøvennlig retning.

«Vegg i vegg» med Dalen gruver i Brevik, ved Norcems fabrikkannlegg, ligger et boligområde. Her vil NOAH etablere nasjonalt deponi for uorganiske miljøgifter.
FOTO: ASTRID WESTVANG

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

Grenland, Telemark:

Du kan reise gjennom idylliske Brevik uten den ringeste anelse om hva som befinner seg under bakken. Kilometer på kilometer med gruveganger i et finmasket nettverk med hundrevis av gruveganger. Når giftdeponiet på Langøya i Oslofjorden er fullt i 2026, er det her Norsk avfallshåndtering (NOAH) vil deponere farlige miljøgifter. Det har skapt sterke protester lokalt. Bare noen steinkast fra det planlagte deponiet ligger bolighusene. Å anlegge deponi for farlig avfall så nært folk, er høyst uvanlig.

FRYKTER UHELL

– Folk er bekymret! Det medfører en del farer for forurensning og uhell å ha et deponi så nær bebyggelse, sier Leif Stige, en av veteranene i Naturvernforbundet i Telemark. Nå er han styremedlem i lokallaget i Grenland, hvor saken skaper harme.

Vi møter ham sammen med Tormod Svartdal og Endre Løwe på Mule Varde, et landsted ved Eidangerfjorden som har huset skipsredere, motstandsfolk og nazister. Nå huser det organisasjoner og foreninger i Porsgrunn. Natur & miljø er her i forbindelse med vår nye fylkesrunde, hvor vi besøker Naturvernforbundet i alle fylker. Vi vil vise hele landet hvordan de frivillige utrettelig kjemper for natur og miljø, dag og natt. Nå er turen kommet til Telemark.

– NOT IN MY BACKYARD!

– Nok er nok! Vi skal ikke ha mer forurensning i Grenland. Jeg er ikke redd for å si *not in my backyard*, sier Stige.

Frierfjorden, mellom Brevik og Porsgrunn, var en av verdens mest forurensete steder, med skyhøye nivåer av dioksiner og en giftig cocktail av klorforbindelser, tungmetaller og andre miljøgifter. Fortsatt er det miljøgifter der, og folk frarådes å spise fisk og skalldyr fra fjorden. Naturvernforbundet i Telemark ble startet for å kjempe mot forurensningen. Å komme hit med enda mer miljøgifter er ikke populært. Men er det egentlig greit å si «not in my backyard»? Innebærer ikke det bare at noen andre må ta belastningen?

VIL HA NASJONAL AVFALLSSTRATEGI

Tormod Svartdal og Endre Løwe fra fylkeslaget lar «nimby» ligge, og vil bruke saken til å vri avfallssektoren i en miljøvennlig retning.

– Måten de har valgt plassering av deponiet er svært kritikkverdig. Vi mener at denne saken er forhastet og etterlyser en nasjonal avfallsstrategi, sier Svartdal, som har ledet fylkeslaget siden 2006.

I november fikk lokallaget og fylkeslaget landsmøtet i Naturvernforbundet med på en uttalelse, hvor forbundet ber Klima- og miljødepartementet om å bruke mer tid på å finne et egnet sted for deponiet.

«Vi trenger en faglig godt gjennomarbeidet plan for deponi av uorganisk industriavfall, ikke et forhastet vedtak om å legge det til ett sted, altså Brevik. En god lokaliseringsprosess vil sikre aksept for hva det endelige stedet for deponi måtte bli», står det i uttalelsen.

NOAH: BREVIK BEST EGNET

NOAH på sin side mener Norcems gruver i Brevik er best egnet. I en rapport NOAH sendte til miljødirektoratet i oktober konkluderes det med at Brevik er det eneste stedet i Norge og Sverige som passer som fremtidig deponi for farlig avfall, ifølge Porsgrunns Dagblad. NOAH har vurdert over 100 lokaliteter, hvorav tolv ble ansett som egnede. Sommeren 2012 sto man igjen med tre steder; Tveidalen, Rekefjord og Brevik. Nå er det Brevik som peker seg ut på grunn av stor lagringsplass under havnivå, nærhet til markedet, kalksteinsformasjon, velegnet havn, lokal infrastruktur og høy kompetanse i Grenland. Det som taler mot er nærheten til lokalbefolkningen, men det mener NOAH nå er ivarettatt av forbedrede og tilpassede tekniske løsninger.

BUKKEN OG HAVRESEKKEN

Men i det staselige møterommet på Mule Varde lar de seg ikke overbevise av NOAHs rapport. Å be det private avfallsselskapet om å utrede saken blir som å be bukken passe havresekken, mener de.

– Man kan ikke overlate til NOAH å utrede dette. Dette er statens oppgave, mener Svartdal.

– Dessuten er ikke kalkformasjonene i området så tette som NOAH skal ha det

Leif Stige, Endre Løwe og Tormod Svartdal i Naturvernforbundet i Telemark reiser spørsmål om vi trenger et nytt avfallsdeponi.

FOTO: TOR BJARNE CHRISTENSEN

til, poengterer Løwe, som sitter i styret i fylkeslaget.

I høringsrunden har regiongeolog Svein Dahlgren advart mot å lagre farlig avfall i gruvene. Han mener det er stor forskjell på NOAHs anlegg på Langøya og

gruvene i Brevik. Regiongeologen frykter at det skal lekke vann inn i gruvegangene og at det skal samle seg opp gasser i deponiet.

Også blant Porsgrunns politikere er motstanden stor. I mars sa bystyret nei

til å konsekvensutrede saken. Nå ligger den på Miljødirektoratets bord. I første halvår 2016 vil direktoratet legge frem en rapport med forslag til løsning. Så blir det opp til departementet å avgjøre saken. Også EFTAs overvåkningsorgan ESA har meldt seg på i debatten. ESA mener Norge bryter med EUs avfallsdirektivs krav til å ha planer for stengning av eksisterende anlegg og åpning av nye. Departementet er uenig.

TRENGER VI DEPONI?

– Vi ønsker mer fokus på behovet for et deponi. Å skipe bort de farlige stoffene er en enkel og billig løsning for industrien. Det bør stilles krav til at mer behandles lokalt og gjenvinnes til videre bruk. Blir det for dyrt å håndtere avfallet, vil det bli dyrere å produsere forurensende varer, og det tjener miljøet godt på, sier Løwe.

– Trenger vi alle disse tingene som skaper dette farlige avfallet, spør Svartdal. – Kan vi klare oss uten? Det er denne tankerekken som må inn i denne saken. Jeg mener vi må redusere vårt personlige forbruk, sier han.

Aktivisten

Navn: Sigrid Dahl
Verv: Styremedlem, Naturvernforbundet i Midt-Telemark

– Hvordan ble du miljøengasjert?

– Det har jeg vært så lenge jeg kan huske. Jeg har alltid vært opptatt av miljøvern og rettferdighet. Jeg har vært engasjert i Amnesty og mye forskjellig som er grønt, men kan vel ikke peke på noe spesielt som vekket engasjementet.

– Hva du en hjertesak?

– I og med at jeg har vært regnskogambassadør, er det naturlig å si regnskogen akkurat nå. Ellers er jeg veldig opptatt av klimaendringer generelt, for det har så stor betydning for fremtiden.

– Har du en miljøseier du er stolt av?

– Øra våtmarksområde på Ulefoss. Der var det store utbyggingsplaner. Vi engasjerte oss, skrev høringsuttalelse, var mye i media og hadde møte med utbygger. Heldigvis ble utbyggingen stanset.

– Din miljøhelt:

– Dag Hareide, tidligere generalsekretær i Naturvernforbundet. Jeg beundrer kompetansen og engasjementet hans. Jeg traff ham for første gang på landsmøtet i Bergen. Da viste jeg ikke hvem han var, og det syntes han var morsomt.

– Har du et turforslag?

– I sommer hadde vi ambisjoner om å gå på Hardangervidda, men det var så kaldt at

vi heller gikk en lokal tur i Skrim og Sauheradfjella. Der er det noen kjempeflotte turisthytter, og vi traff ikke et menneske. Vi gikk fra Breiset til Sveinbu, videre til Sommerseter, tilbake til Nare og Sauherad på Nordagutu-sida. Det var mye skog og veldig vilt. Fantastisk terreng!

– Hvem vil du gi en rose?

– Mannen min!

– Hvem kunne hatt godt av ei uke i villmarka?

– Siv Jensen, sammen med søsteren sin!

– Hva burde Naturvernforbundet jobbe mer med?

– Naturvernforbundet er i ferd med å bevege seg over i området til Framtiden i våre hender. Bevaringstanken som

FOTO: NATURVERNFORBUNDET

er utgangspunktet vårt blir litt utydelig etter hvert. Ta vare på kjerneverdiene!

– Hva burde Natur & miljø skrive mer om?

– Jeg kan ønske meg mer brukerrettede tips, hvordan man kan kjempe for verdiene våre på en enkel måte. Det er en del av det i bladet, men det kan gjerne bli mer.

Drangedal Energi vil legge Djupsåna i det vernede Gautefallvassdraget i rør. Det har NVE sagt nei til. Her fra Gautefall turlags tur langs elva.
FOTO: KJELL PEDER HAUGENE

Slåss for vernede elver

I Telemark er ikke elvene trygge selv om de er vernet. I fjor ble det gitt tillatelse til kraftverk i Kilåi. Nå står Gautefallelva for tur. Men ikke uten kamp fra Naturvernforbundet i Telemark.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

– Jeg har brukt mye tid på å hindre kraftutbygging i vernede vassdrag. Det burde vært selvsagt at det som er vernet ikke skal legges i rør, men slik er det ikke, sier Torfinn Sanden, styremedlem i Naturvernforbundet i Telemark.

Tidligere i høst deltok han på befarings i den vernede Gautefallelva, hvor Drangedal Energi har søkt om å bygge to kraftstasjoner. At elva er vernet hindrer ikke at den kan bli utbygget. Ifølge Olje- og energidepartementets (OED) *Retningslinjer for små vannkraftverk* kan vernede elver bygges ut med inntil 1 MW, hvis det ikke svekker verneverdiene.

HÅP FOR GAUTEFALLELVA

– Hva slags kraftutbygging er det som ikke svekker verneverdiene, spør San-

Torfinn Sanden og Naturvernforbundet i Telemark er stort sett alene om å slåss for det som er igjen av urørt vassdragsnatur i fylket.

FOTO: GEIR UFS VTB

den. – Det er bygd ut så mange vassdrag i Norge. Nå må vi la det som er igjen få være i fred.

Og foreløpig ser det bra ut for Gautefallelva. I midten av november ga Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) avslag på den ene søknaden. Da Natur & miljø gikk i trykken var den andre søknaden ennå ikke ferdigbehandlet.

– Dette er jo bra, men det er fortsatt et prosjekt igjen, og muligheten til å anke til OED, sier Sanden.

LEGGES I RØR ETTER «HELHETLIG VURDERING»

Han har erfaring med akkurat det. I 2014 ble det gitt konsesjon til utbygging av vernede Kilåi i Fyresdal, til tross for at NVE

først hadde avslått søknaden. Skagerak Energi klaget til OED. Det dreier seg ikke om noen stor kraftutbygging, bare 5,3 GWh årlig. Likevel var det et mannsterkt lag som møtte opp på befaringsen, med både fylkesordfører Terje Riis-Johansen og fylkesmannens miljøvernleder Hans Bakke til stede. Alle talte for utbygging, og enden på visa var at departementet «etter en helhetlig vurdering» fant at «fordelene og nytten ved tiltaket var større enn skadene og ulempene».

ETT URØRT VASSDRAG MINDRE

– Området har fått nok vassdragsutbygging, nå må resten av vassdragene få renne stille og fritt, særlig de vassdragene som er vernet, skrev Sanden i en tilleggsuttalelse til OED.

Det hjalp ikke. OED tok klagen til følge, og Kilåi ligger nå klar for utbygging.

Ei heller hjalp det at vassdraget ble vernet i 1993 på grunn av villmarkspreget og et stort mangfold av landfauna og vannfauna. Etter omfattende utbygging av elevene i fylket, var det ikke mye igjen av slik urørt vassdragsnatur. Nå blir det enda mindre.

Klimaendringer forsterker flyktningproblemen

– Mellom tre og syv ganger flere mennesker fordrives av naturkatastrofer enn av krig. Vi må kjempe mot klimaendringer, arbeide for å gjøre land mer robuste for klimaendringer og forebygge klima- og naturødeleggelser, sa generalsekretær Jan Egeland i Flyktninghjelpen på Naturvernforbundets landsmøte i Sarpsborg.

Flyktningstrømmen fra Midtøsten og Nord-Afrika kan bli forsterket av klimaendringer. Bildet viser båtflyktninger som ankom Lesbos i Hellas 14. november i år.

FOTO: MANU/FOTOMOVIMIENTO.ORG/FLICKR.COM

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

Men forbundets leder Lars Haltbrekken understreket at Regjeringen nå gjør det motsatte.

– Regjeringen gjør nå store innhogg i bistanden som skal bidra til å begrense klimaendringer. Det er rett og slett skammelig. Det går noen grenser, og dette er en.

– VI HAR ET ANSVAR

– Flyktningbildene har truffet oss midt i magen. Vi har et ansvar, vi som bor så trygt her oppe. Klimaendringene har bidratt til å forsterke konflikten i Syria. Fra 2006 til 2011 døde nesten 85 prosent av husdyrene. En halv million mennesker måtte flykte fra landsbygda. Vannmangel i byene var med på å forsterke misnøyen med regimet, forklarte leder Lars Haltbrekken i Naturvernforbundet i sin tale til landsmøtet.

Lars lengstsittende leder

Applausen runget i landsmøtesalen i Sarpsborg da Lars Haltbrekken ble gjenvalgt som leder i Naturvernforbundet. Han har vært leder siden 2005, og blir nå den lengstsittende lederen i forbundets mer enn 100 år lange historie.

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

Med seg får Haltbrekken nestleder Silje Lundberg fra Harstad, som for få år si-

den var leder i Natur og Ungdom. Kjell Derås fra Levanger, Synnøve Kvamme fra Bergen, Gunnar Reinholdtsen fra Kirkenes og Ingeborg Gjørum fra Trondheim utgjør resten av sentralstyret. Vararepresentanter er Bernt Bull (Oslo), Hilde Charlotte Solheim (Bærum), Øyvind Johnsen (Tønsberg) og Ellen Munden Paalgard (Oslo).

VIL FÅ FLERE MED PÅ LAGET

– Det er svært hyggelig å få fornyet til-

Silje Lundberg er nyvalgt nestleder, mens Lars Haltbrekken er gjenvalgt leder i Naturvernforbundet.

FOTO: KRISTIAN SKJELLUM AAS

lit. Naturvernforbundet er i vekst, og vi får dessverre mye å gjøre de neste årene, ikke minst takket være regjeringens na-

– For all del, klimaendringer er ikke den eneste årsaken til problemene i Syria. Alt som kunne gå galt, gikk galt. Men klimaendringene har forsterket problemene. Vi har et ansvar for å dele av vår enorme velstand, og et ansvar for å redusere fremtidige flyktningstrømmer ved å begrense klimaendringene, sa Haltbrekken.

NORGE 200 GANGER RIKERE ENN DE FATTIGSTE

Egeland brukte ulikhetene i verden som forklaring på hvorfor flyktningstrømmene eskalerer.

– Verdens befolkning har blitt tredoblet i min levetid. Avstanden mellom rike og fattige land har aldri vært større. Vi i Norge er 200 ganger rikere enn folk i Niger, Mali, Haiti eller Afghanistan. Det er en voldsom følelse av urettferdighet. Klart mange vil reise nordover, forklarte Egeland.

Han viste sammenhengene mellom naturkatastrofer, klimaendringer og flyktningstrømmer, og brukte Yemen, Syria og Afghanistan som eksempler på land der klimaendringer hadde ført til at konsekvensene av krig og konflikter hadde eskalert. Egeland forklarte også at verdens fattigste land tar brorparten av ansvaret.

– Libanon, et land på størrelse med Buskerud fylke, har 1,5 million syrere i sitt land. Hele Europa har til sammenligning 400 000 syrere. Men mange kommer nå, fordi det har blitt for ulevelig der de var. Hvis jeg satt i et telt et sted, og barna mine ikke hadde håp om fred, fremtid eller utdanning, hadde jeg også dratt, sa Egeland.

tur- og klimafiendtlige politikk. Vi er avhengige av å få flere med på laget, sier Haltbrekken etter gjenvalget.

– Jeg er veldig glad for å kunne bidra enda mer i Naturvernforbundet. Miljøengasjementet er på sterk fremmarsj i Norge, særlig blant unge, og den demokratiske miljøbevegelsen er viktigere enn noensinne. Naturvernforbundet er i sterk vekst i Nord-Norge, og vi har satset målrettet på å styrke miljøengasjementet her i nord. Det trengs når oljebransjen, gruve-næringa og andre særinteresser truer naturen og klimaet i landsdelen, sier nestleder Lundberg.

– 6-7 land står for nær sagt alle flyktninger. Disse landene trenger en Marshallplan for utvikling, ikke halvrasjoner med nødhjelp, sa Egeland fra talerstolen.

Han viste til at antall flyktninger som fordrives av naturkatastrofer er firedoblet fra 1970 til i dag, mens verdens befolkning bare er doblet i samme periode.

Karbonavgift, bymarkvern og tog til Tromsø

Et landsmøte er ikke bare gjes-ter, valg og hyggelig samvær. Det er også et politisk verksted, der det vedtas uttalelser om hva Naturvernforbundet mener om ulike saker. 13 uttalelser ble vedtatt i Sarpsborg.

Tekst: KRISTIAN S. AAS
ka@naturvernforbundet.no

Etter forslag fra Naturvernforbundet i Hordaland vedtok landsmøtet at Norge bør innføre karbonavgift til fordeling, et system foreslått av tidligere NASA-sjef og klimaforsker James Hansen. Systemet er en slags «karbon-moms» som ikke skal bidra til økte statlige inntekter, men bidra til å dreie forbruket over mot mindre klimaintensive varer. Alle inntektene fra systemet skal utbetales til innbyggerne med en flat sats. Dette gjør at de som bruker varer og tjenester med lavt klimaavtrykk vil tjene på systemet, mens de som forurensrer mye må betale.

VERN AV BYMARKER OG TOG NORDOVER

Naturvernforbundet ønsker også at bymarkene i Norge skal få sterkere vern. Dagens markalov dekker bare Osloområdet, og forbundet vil utvide denne til også

å gjelde andre bynære markområder.

– En nasjonal bymarkklovning vil være en viktig styrking av beskyttelsen av nærmaturen i hele Norge, sa en av de fremste forkjemperne for uttalelsen på landsmøtet, Guro Fiola Andreassen fra Naturvernforbundet i Arendal.

Det ble også vedtatt at Naturvernforbundet støtter en utredning av Tromsbanen. En økning i volumet av fraktet gods gjør banen aktuell. Hvis utredningen viser positiv klimaeffekt, og ikke vil føre til utilgitelige inngrep i verdifull natur, bør banen bygges, mener landsmøtet.

VARIERTE SAKER

Andre uttalelser som ble vedtatt omhandler vern av Nedre Otta, fjerning av utenlandske treslag fra norsk natur, klare verneforskrifter for nasjonale laksefjorder og laksevasdrag, nasjonal plan for deponering av uorganisk industriavfall, vern av Børgin og Skarnsundet i Nord-Trøndelag, klimaavtalen i Paris, stans i subsidiering av veibygging i villmark, utvidelse av verneplanen for vassdrag, nasjonalpark i Østmarka i Oslo og skattlegging av parkeringsplasser fremfor kollektivkort.

Pris per stk.: 1 000 kr + frakt

Solenergi til lys og mobil

Nå kan du skaffe deg ditt eget lille solcelleanlegg. En smart løsning på hytta, i båten, på tur eller rett og slett til å lyse opp mørke kroker hjemme.

Samtidig støtter du Naturvernforbundets arbeid for å gjøre solenergi tilgjengelig i Afrika. 1,3 milliarder menneskene har ikke tilgang til strøm, og for mange er helse- og miljøskadelige parafinlamper eneste lyskilde. Ditt kjøp gir to nye kvalitetslamper til familier i Togo.

For 1 000 kr + frakt får du din egen solcellelampe – samtidig hjelper du en familie i Togo med å få miljøvennlig lys.

Sun King pro2 er et mini solstrøm-anlegg med et solpanel (3,3 W), en batteripakke, en lampe og mobillader.

Les mer og bestill på www.naturvernforbundet.no/solgiver

 Naturvernforbundet

Natt i naturen

I september ble det arrangert «Natt i naturen», som en del av Friluftslivets år. Naturvernforbundet var med på mange av disse arrangementene rundt i hele landet. I Naustdal i Sunnfjord var det naturlig nok fokus på gruvesaken, som er den heteste politiske saken i kommunen. Men det var også mange naturbaserte aktiviteter under arrangementet.

- Små og store var i full aktivitet med Eliasbåten, fiske, kajakk, natursti og snekring av fuglekasser på Sanden i Naustdal. Når mørket la seg var det grilling, servering av bålcaffe og brødkake, forteller fylkessekretær Lin Hjelmeland Finjord i Naturvernforbundet i Sogn og Fjordane.

Mange nye lag i Nord-Norge

Naturvernforbundet har sterk medlemsvekst, og har siden sommeren fått mange nye lokallag. De fleste i nord. Lofoten og Harstad har fått nye lokallag, mens i Tromsø og Bodø er det startet studentlag.

- Viktige saker for oss fremover blir å jobbe med ny E10 gjennom Lofoten, mot storflyplass i naturreservatet på Gimsøya, samt en rekke mer lokale arealsaker, sier Martin Eggen, leder i lokallaget i Lofoten.

Medlemstallet har økt med rundt 2000 personer de siste to årene.

Klima og arealinngrep i dødelig samspill

Siden 2006 er seks planter og insekter påvist utdødd i Norge. En ting er de artene vi vet dør ut, noe annet er det med artene vi fortsatt ikke har kunnskap om. Vårt misbruk av naturen kommer uten angrefrist. Utryddelsen er som tidligere statsminister Gro Harlem Brundtland så treffende formulerte det: Brann i et bibliotek fullt av bøker vi ikke fikk lest.

Det er liten tvil om at vi står i fare for å miste en mengde planter og dyr fra norsk natur de kommende årene. Utryddelsen svekker samspillet i naturen, vårt felles livsgrunnlag.

Kjente fuglearter som lirype og fjellrype, blåstrupe, gulspurv, taksvale og ærfugl rykket i høst inn på rødlista, lista over arter vi kanskje ikke får se eller høre i fremtiden. Arter som vipe, lomvi og lundefugl beholder sin status som sterkt truet. Myrhauken, som har et av sine viktigste leveområder i Einunn-dalen i Hedmark, er nå kritisk truet. Da er det tragisk at Regjeringen ga tillatelse til en større neddemming i dalføret. Den nye rødlista viser at de handlet i blinde.

Fortsatt er naturinngrep den største trusselen mot arts-mangfoldet, men klimaendringene seiler opp som en stadig viktigere trussel. For fem år siden var 61 arter truet som en følge av klimaendringene. Nå er det 87. På Svalbard påvirker klimaendringer hele 12 av 55 truede arter.

Når myndighetene systematisk senker terskelen for nye inngrep, bidrar det til å svekke naturens motstandskraft mot de truende klimaendringene. Eksemplene er mange, som tillatelse til fornøyleskjøring med snøskuter, svekkelser av plan- og bygningsloven og mange tillatelser til kraftutbygginger.

For fem år siden var 61 arter truet som en følge av klimaendringene. Nå er det 87.

I de kystnære havområdene utsettes sjøfugl for temperaturendringer, miljøgifter, plastforsøpling og inngrep i strandsonen. Tilbakegangen for blant annet makrellterne, krykkje, alke og havhest er dramatisk. Dette må få konsekvenser for myndighetenes behandling av vindkraftverket på Siragrunnen som vil ligge midt i trekkruta for hele 45 truede fuglearter, herunder flaggermus.

I kulturlandskapet og skogen er det først og fremst gjengroing, inngrep og endret bruk av områdene som slår ut. Nesten halvparten av de utsatte artene er knyttet til skog. Får vi ikke vernet mer, og lagt om skogbruket til å ta miljøhensyn, vil vi ikke klare å ta vare på dette mangfoldet.

Mange våtmarksfugler får også forverret status i den nye rødlista, som brus-hane, storspove, horndykker, siv- og sothøne. Det må føre til at planene om svære vei- og jernbaneinngrep i viktige våtmarksområder, som Kroksund på Ringerike, legges bort. For jernbanen finnes andre traseer, veien bør bare droppes. Hvis ikke vil presset på disse fuglene øke ytterligere.

Utryddelsen av arter går raskere enn på 65 millioner år. Vi må slutte å se på naturvern som et luksusgode vi først kan ta oss råd til når andre utfordringer er løst. Robuste og godt fungerende økosystemer er livsforsikringen vår. Vi må handle naturen deretter.

Lars Haltbrekken
leder i Naturvernforbundet

Naturvernforbundet

Mariboegate 8, 0183 Oslo, Norge

☎ 23 10 96 10

✉ naturvern@naturvernforbundet.no

Nett: www.naturvernforbundet.no

Kontingent: Hovedmedlem 200,- første år, så 390,-
Familiemedlemskap: 300,- første år, så 450,-
Se www.naturvernforbundet.no/medlem for mer informasjon om medlemskap

ØSTFOLD: ✉ ostfold@naturvernforbundet.no

Leder: Trine Strømme. ☎ 930 63 376

OSLO OG AKERSHUS: ✉ noa@noa.no ☎ 22 38 35 20.

Leder: Gjermund Andersen. Kontorleder: Maria Andersen

HEDMARK: ✉ hedmark@naturvernforbundet.no

Kontaktperson: Thomas Cottis. ☎ 905 59 796

OPPLAND: ✉ oppland@naturvernforbundet.no

Leder: Paul Lindviksmoen. ☎ 995 50 886

BUSKERUD: ✉ buskerud@naturvernforbundet.no

Fylkessekretær: Per Øystein Klunderud. ☎ 32 75 05 04

VESTFOLD: ✉ vestfold@naturvernforbundet.no

Fylkessekretær: Hans I. Nesse. ☎ 33 31 33 42

TELEMARK: ✉ telemark@naturvernforbundet.no

Leder: Tormod Svartdal. ☎ 481 47 322

AUST-AGDER: ✉ austagder@naturvernforbundet.no

VEST-AGDER: ✉ vestagder@naturvernforbundet.no

Fylkesleder: Peder Johan Pedersen. ☎ 456 05 646

ROGALAND: ✉ rogaland@naturvernforbundet.no

Daglig leder: Håkon Fossmark. ☎ 51 52 88 11.

HORDALAND: ✉ hordaland@naturvernforbundet.no

Daglig leder: Nils Tore Skogland ☎ 55 30 06 60

SOGN OG FJORDANE:

✉ sognfjordane@naturvernforbundet.no

Leder: Marit Vøien Nes. ☎ 975 88 502

MØRE OG ROMSDAL:

✉ moreromsdal@naturvernforbundet.no

Leder: Øystein Folden, ☎ 71 53 33 31, 918 12 542

TRØNDELAG: ☎ 73 51 52 24

Regionssekretær: Hallgeir Opdal,

✉ hol@naturvernforbundet.no, ☎ 402 48 084

Leder Sør-Trøndelag: Steinar Nygaard. ☎ 976 13 429

Leder Nord-Trøndelag: Rune Logstein. ☎ 938 04 339

NORDLAND: ✉ nordland@naturvernforbundet.no

Leder: Erling Solvang. ☎ 952 54 075

TROMS: ✉ troms@naturvernforbundet.no

Leder: Silje Lundberg. ☎ 913 31 729

FINNMARK: ✉ finnmark@naturvernforbundet.no

Leder: Leif Wasskog, ☎ 922 46 604

KOORDINATOR NORD-NORGE: Geir Jørgensen,

✉ gj@naturvernforbundet.no. ☎ 940 15 235.

NATUR OG UNGDOM: ✉ info@nu.no ☎ 23 32 74 00.

Web: www.nu.no. Leder: Arnstein Vestre

Ta kontakt med organisasjonsavdelingen dersom listen skal endres. ☎ 23 10 96 33.

✉ medlem@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundets utvalg for oppdrett og fiskeri. Fra venstre: Arnold Jensen (Nordreisa), Hermann Klemet Hansen (Narvik), Rolv Sigurdson (Salten), Svanhild Andersen (Nordreisa), Anne-Karin Daniloff (Vest-Finnmark), Olav Aga (Natur og Ungdom) og Arne Luther (Tromsø).

FOTO: JORUNN VALLESTAD

Nytt utvalg for oppdrett og fiskeri

– Vi ønsker å jobbe mer med oppdrett fordi vi ser en økende trussel for naturmangfoldet langs hele kysten. I tillegg ser vi et kraftig engasjement blant våre lokallag og tillitsvalgte for å jobbe med dette, sier generalsekretær i Naturvernforbundet Maren Esmark.

Naturvernforbundet har nylig vært i Alta og startet et oppdrettsutvalg. Leif Wasskog, leder av Naturvernforbundet i Finnmark, sier fiskeoppdrett er en stor utfordring.

– I Alta har vi verdens kanskje mest

berømte lakseelv. Likevel har vi oppdrettsanlegg i fjorden som kan true med lakselus. Det er allerede et stort innslag av rømt oppdrettsfisk i elva, sier Wasskog.

Mange av Naturvernforbundets lokallag er engasjert i oppdrettssaker, for eksempel Naturvernforbundet i Nordhordland. De klagde på en utvidelse av et anlegg i Lindås kommune. Der rømte det mellom 40 000 og 50 000 laks i januar. Nå er det søkt om utvidelse av anlegget. Utvidelsen skjer i et område avsatt til «bruk og vern av sjø og vassdrag med tilhørende strandsoner».

Nei til vindkraft i Skibotn

I 2014 søkte Troms Kraft om å få bygge ut Rieppi vindkraftverk i Skibotndalen. For kort tid siden fikk de avslag på søknaden, noe Naturvernforbundet jubler over.

– Dette prosjektet har ikke livets rett. Det ville ført til negative konsekvenser for naturmangfold, landskap og ikke minst reindriftsnæringa, som er en svært viktig del av kulturarven i nord. Det som har vært en av de store manglene ved søknaden er en utredning av samlet belastning. Dette er svært viktig, all den tid Storfjord er såpass berørt av utbygginger allerede, sier nyvalgt nestleder Silje Lundberg i Naturvernforbundet.

Det ble seier for naturen i Skibotndalen.

FOTO: TARMO SOTIKOV

Det som har vært en av de store manglene ved søknaden er en utredning av samlet belastning. Dette er svært viktig, all den tid Storfjord er såpass berørt av utbygginger allerede, sier nyvalgt nestleder Silje Lundberg i Naturvernforbundet.

Markering i Vågsbygdskogen i Kristiansand mot ny, 39 meter brei motorveg.

FOTO: LARS VERKET

Kor mange bilar kan vi ha?

NHO kom nyleg med krav om 478 milliardar til veg i Trøndelag i perioden 2019-2022, og tilsvarande krav elles i landet. Med andre ord ei kraftig satsing på ytterlegare vegbygging. I motsett retning av dette, ser vi i Oslo ei forfriskande politisk plattform om bilfritt sentrum og redusert utbygging av nye motorvegar etter kommunevalet.

Men foreløpig har vi ikkje sett debatt om det grunnleggjande spørsmålet som må bli eit av premissane i debatten om norsk transportpolitikk: Kor mange bilar kan vi eigentleg tillate oss i Noreg?

WWFs Living Planet indeks seier at vi i verda totalt sett bruker dei tilgjengelege økologiske ressursane til 1,5 jordklodar. Den einaste langsiktige løysinga er å redusere belastninga på dei økologiske ressursane med minst ein tredel.

Mot dette bakteppet må vi også vurdere biltrafikken. Produksjon av bilar krev energi, samt gruver og kjemiske og fossile råvarer for å produsere materiala som skal til: metall, plast, glasfiber og kjemikalier. Drift av bilparken, med veg- og parkeringsanlegg, krev energi, metall, betong og fossile råstoff som asfalt, olje og dekk, og utgjør i tillegg ei stor belastning på miljøet gjennom utslepp av støv, plastpartiklar og gassar. Store areal, der det tidlegare var naturområde, produktiv skog og dyrka mark, er lagt under asfalt

og betong som vegar og parkering.

Det er mindre kjend at utslepp av slitasjepartiklar frå bildekk er det største norske bidraget til den alvorlege forureininga av havet med mikroplast.

Det er liten tvil om at redusert bruk av personbilar må utgjera ein vesentleg del av tiltaka vi må ta for å redusere belastninga på klima og miljø. Det er ikkje tilstrekkeleg at bilen blir elektrisk. Talet på bilar må ned.

Verda har i dag en milliard personbilar og 7,3 milliardar menneske. Dersom vi reduserer talet på bilar med ein tredel som eit bidrag for å koma i økologisk balanse, får vi 1 bil per 11. innbyggjar som eit gjennomsnitt i verda. Eit grunnleggjande vilkår for å få internasjonale avtalar om redusert utslepp av klimagass og redusert forbruk er å akseptere lik rett for alle folk til å utvikle same levestandard og forbruk. Noreg må planleggja norsk forbruk ut ifrå gjennomsnittet av kva jorda kan tole.

11 menneske per bil set eit tak på 450 000 personbilar i Noreg. I dag har vi 2,5 millionar personbilar, så meir enn 4 av 5 bilar må vekk frå norske vegar dersom vi skal ned på det nivået som jordkloden toler når det gjeld klima og naturmiljø.

Dette reiser mange spørsmål. Kva samfunnsmessige endringar og tiltak må til i det norske samfunnet for å leggja til

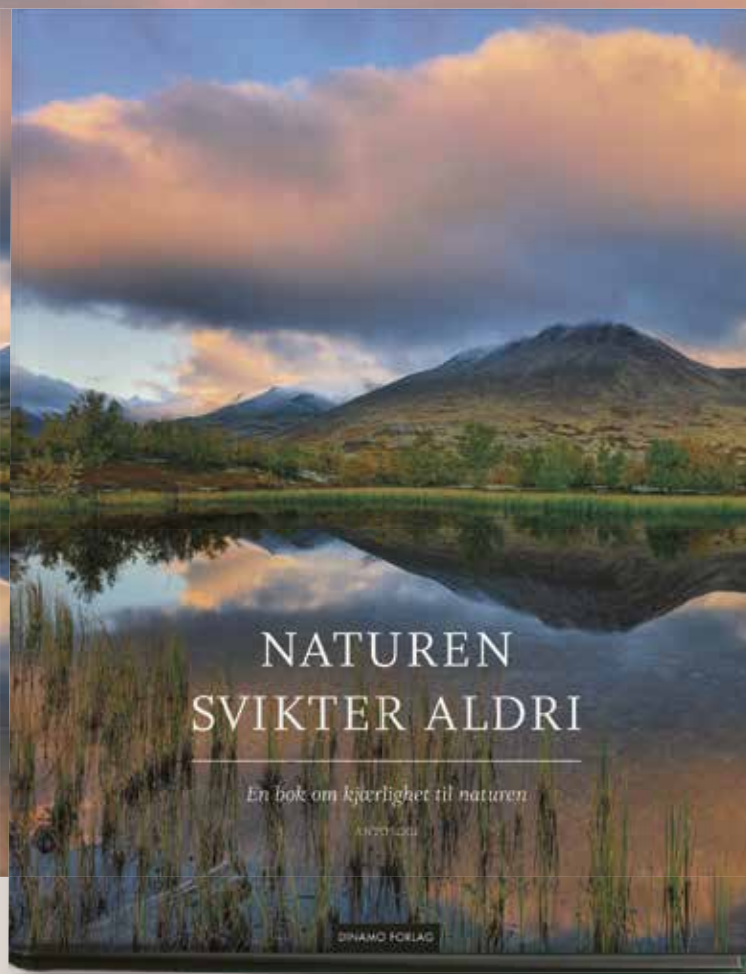
rette for å redusere talet og bruken av personbil til ein femdel eller lågare? Uansett må vi stanse utbygging av stadig breiare vegar som vi ikkje treng i framtida når køane blir fjerna gjennom planmessig redusert trafikk. Tilsvarande må ein setja ein like ambisøs plan for å redusere talet på godsbilar på vegane.

Hovudspørsmålet for klima og miljø er å setja ut i livet ei planmessig omlegging av samfunnet for sterkt redusert bruk av personbil, samtidig som ein sikrar at folk kjem seg på arbeid, til barnehage, butikk etc. Framtidssamfunnet kan bli eit grøntare og venlegare samfunn med mindre støv, støv og trafikkulykker og meir natur utan asfalt. Eit vesentleg element er mindre behov for transport av folk og gods.

Er regjeringa og dei nye kommunestyra landet rundt modige nok til å planleggja for ein kraftig reduksjon av vegtrafikken for å koma ned på eit internasjonalt berekraftig nivå? Det er ikkje tilstrekkeleg med diffuse og uforpliktande mål om « redusert biltrafikk » – vi må ha klare mål om kor langt ned vi skal. Når vi er samde om målet, må vi ta i bruk dei nødvendige tiltaka.

Det første ein kan gjera, er umiddelbart å stanse det meste av den planlagde vegbygginga.

Mads Løkeland
Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag

Sagt:

- «Sterke og levende skildringer om mennesket i dialog med naturen. Nært. Og det fungerer.»
- «Byr på penner av klasse, spreke illustrasjoner og poetiske tankesprang.»
- «Naturvernforbundets jubileumsbok (..) skyter blink»

Tine Andrea Proitz,
Nettmagasinet Harvest

- Det kunne blitt en kjedelig oppramsing av seire og nederlag gjennom 100 år. Det er boken ikke. Heller ikke en politisk korrekt sak om vår tids største utfordring, som mest fyller leseren med avmakt. I stedet er det en bok om kjærlighet til naturen.

A-magasinet

- «Jeg ble rørt da jeg åpnet boka.»

Lars Haltbrekken,
leder i Naturvernforbundet

Jubileumsboka – like aktuell!

Naturvernforbundets jubileumsbok er historien om da Naturvernforbundet gikk til kulturen for å forklare naturen. Det ble til boka der noen av Norges fremste forfattere møter de beste naturfotografene i fortettet samspill. En unik gavebok til jul og andre anledninger, som medlemmene får for en svært rimelig pris.

Medlemspris 198 kroner + frakt/omk. (Bokhandelpris kr 398,-)

Bidragstere

Roy Jacobsen, Bård Løken, Cecilie Skog, Per Petterson, Ingrid Harboe, Lars Saabye Christensen, Johan Brun, Marit Opeide, Niels Chr. Geelmuyden, Hege Siri, Harald Sverdrup, Nils-Aslak Valkeapää, Jørn Bøhmer Olsen, Orsolya Haarberg, Arnt Kvinnesland med flere.

Naturvernforbundets medlemmer kan kjøpe boka her: naturvernbutikken.no, for kr 198,- + frakt og omkostninger.

Bokhandelpris: kr 398,-

Pakkepris bok+Naturkalenderen 2016: kr. 248,- + frakt.

Nattens lydløse jegere – nordiske ugler

Felix Heintzenberger og Tom Schandy
Forlaget Tom og Tom, 192 s

Nattens lydløse jegere er en bok som presenterer alle Nordens uglearter. Den er spekket med en lang rekke vakre bilder tatt av to prisbelønte fotografer som begge i en årrekke har hatt en spesiell lidenskap for disse vakre skapningene. Forfatterne har jobbet med boka i fem år, og at det tar tid å lage ei flott bok med disse artene er lett å forstå. Man får en god innføring i de enkelte artenes økologi og leve-

sett gjennom tekst og bilder, og boka fungerer derfor også godt som oppslagsverk over de 11 forskjellige artene som forekommer i Norden. Forfatterne omtaler blant annet sine egne møter med ugler fra skog, fjell og kulturlandskap, og gir i kapittelet «ugler og mennesket» også en interessant innføring i hvordan mennesket har sett på og behandlet uglene opp gjennom historien.

Dette er en bok som virkelig kan inspirere og gjøre unge som gamle glad i naturen, og dermed bidra til at også nye generasjoner, på samme måte som forfatterne, fatter interesse for natur og naturvern.

Omtalt av **Rein Midteng**

Fantastiske Finnemarka

Tom Helgesen og Tom Schandy,
Forlaget Tom og Tom 2015,
240 s

Fantastiske Finnemarka er navnet på boka som omhandler skogområdene mellom Drammen og Tyrifjorden, beliggende i kommunene Drammen, Øvre- og Nedre Eiker, Lier og Modum. Boka presenterer det populære turområdets historiske bruk, kulturhistorie, dets naturverdier og hvordan man kan nyte områdets naturherligheter sommer som vinter. Boka er spekket med en rekke bilder av ypperste kvalitet tatt i fra området. Begge forfattere er oppvokst med Finnemarka som nærturområde, noe som medfører at de på en interessant og troverdig måte kan presentere områdets kjente og ukjente perler. Selv om dette er et skog-

område som ligger forholdsvis nært store befolkningsentra, har Finnemarka fortsatt partier med sus av villmark, selv om Statskog som største eier har gjort sitt beste for å redusere dette inntrykket. Hekkende kongeørn og ett av det sentrale Østlandets største skogreservat er viktige bidragsyttere til dette.

Boka anbefales til de som vil lære mer om Finnemarka, men er også interessant for de som ønsker ei flott bok med variert informasjon om natur med en rekke flotte bilder.

Omtalt av **Rein Midteng**

Naturvernforbundet i Troms Naturarven i nord i 100 år

Heftet.
Kr 299,-
(porto kommer
i tillegg)

NORDKALOTTFORLAGET

**NORDNORSK
MAGASIN AS**

Kjøp i bokhandelen eller
bestill direkte fra forlaget!

Nordkalottforlaget – Nordnorsk Magasin AS
9392 Stonglandseidet | 77 85 46 10
karin@nordnorsk.magasinet.no
nordnorskmagasinet.wordpress.com/bokbua

MILJØAGENTENES SIDER

Vinnerklassen i årets Beintøft, klasse 7a ved Solvang skole i Haugesund.
FOTO: MILJØAGENTENE

Beintøft å gå til skolen!

Kampanjen Beintøft skal få barn til å komme seg til og fra skolen på miljøvennlig måte. 20 000 elever deltok i kampanjen i år.

Det er mye trafikk rundt Lakkegata skole i Oslo. Elevene vil gjerne ha trafikken ned, og markerte dette ved å gå sammen til skolen under kampanjedagen. De var heldige og fikk besøk av byråd Lan Marie Nguyen Berg og to luftforskere.

– For barn og unge er det særlig viktig med god luft – deres åndedrettsystem påvirkes mer av skadelige gasser, og kan blant annet føre til astma. Mindre trafikk gir

Miljøagentene Elida og Sara møtte byråd Lan Marie Nguyen Berg (MDG) på Beintøft på Lakkegata skole i Oslo.
FOTO: MILJØAGENTENE

mindre luftforurensning og bedre helse for alle, sa forsker Núria Castell fra Norsk institutt for luftforskning.

Byråd Berg ble intervjuet av miljøagentene Sara (13) og Elida (12). Hun sa at det

er viktig med mindre trafikk i byene. Hun vil at flere skal gå, sykle eller reise kollektivt. Og hun fikk med seg en klar oppfordring fra miljøagent Sara.

– Selv om vi ikke har

stemmerett, så har vi egne meninger om hva som må gjøres for at Norge skal ta bedre vare på jorda. Mange voksne tenker mer på at det er raskere å kjøre bil. Men om barna sier selv til foreldrene sine at de heller vil gå eller sykle og at å kjøre bil er skadelig for kloden, kan foreldrene bli påvirket av barna sine, sa Sara.

Klassenes mål for Beintøft var å gå distansen fra Oslo til Paris. Hele 158 skoleklasser klarte dette. Tre nasjonale vinnere ble kåret: klasse 7a ved Solvang skole i Haugesund, klasse 5a ved Eikeli skole i Bærum og klasse 7b fra Kringelbotn skole i Bergen.

VI ER MILJØAGENTENE!

Miljøagentene er barnas miljøvernorganisasjon. Vi vil skape et varig og løsningsorientert engasjement for natur og miljøvern hos flest mulig barn på barns premisser. Vi arbeider for å gi barn troen på seg selv, fremtiden og at det nytter å gjøre noe. Alle barn i Norge kan bli miljøagenter og jobbe sammen for at alle skal bli flinkere til å ta vare på jordkloden vår. Alle miljøagenter har rett til å si ifra.

Mer info: www.miljoagentene.no

JEG ER IKKE SINT - BARE VELDIG, VELDIG SKUFFET

MILJØAGENTENE
BARNAS MILJØVERNORGANISASJON

Barnas miljølandsmøte

På et ekte landsmøte skal det votes.
FOTO: MILJØAGENTENE

Miljøagentene har hatt landsmøte, for å bestemme hva de skal jobbe med de nærmeste årene og ha det gøy. Dagene på Sørmarka ved Oslo ble fylt med blant annet kaffe-grut, båtverksted og møter.

Tekst: KRISTIAN S. AAS
ka@naturvernforbundet.no

Bevaring av regnskog, bedre panteordning, forsøpling i sjøen og truede dyrearter. Dette er hovedsakene som Miljøagentene skal arbeide mest med de neste to årene. Rundt 60 barn deltok på agentenes landsmøte på Sørmarka ved Oslo, og rundt 40 voksne var med.

PEELINGKREM AV KAFFEGRUT

– Noen syntes det var kjedelig med så mye møter, mens andre syntes møtene var artig. Men vi hadde også mange andre aktiviteter. Blant annet hadde vi besøk av naturblogger Malin Jacob, som holdt verksteder om hvordan man skal

overleve i naturen. Vi lærte også å lage peelingkrem av kaffe-grut, og arrangerte økologisk sjokoladeverksted, forteller Ane Marte Rognskog, organisasjonsagent på Miljøagentenes hovedkvarter.

VIL BLI FLERE

Miljøagentene bestemte at de skal reise rundt, både i Norge og verden. Det skal lages film om Miljøagentene og de skal arrangere byttemarked, og deres medlemsblad Miljøagentrapporten skal sette fokus på hovedsakene deres: regnskog, pant, marin forsøpling og truede dyrearter. Agentene skal også arbeide for å få flere medlemmer. Da vil de være enda mer synlige, reklamere i butikker, være synlige i media og lage «Her bor miljøagenter»-skilt.

TRYLLEDISCO

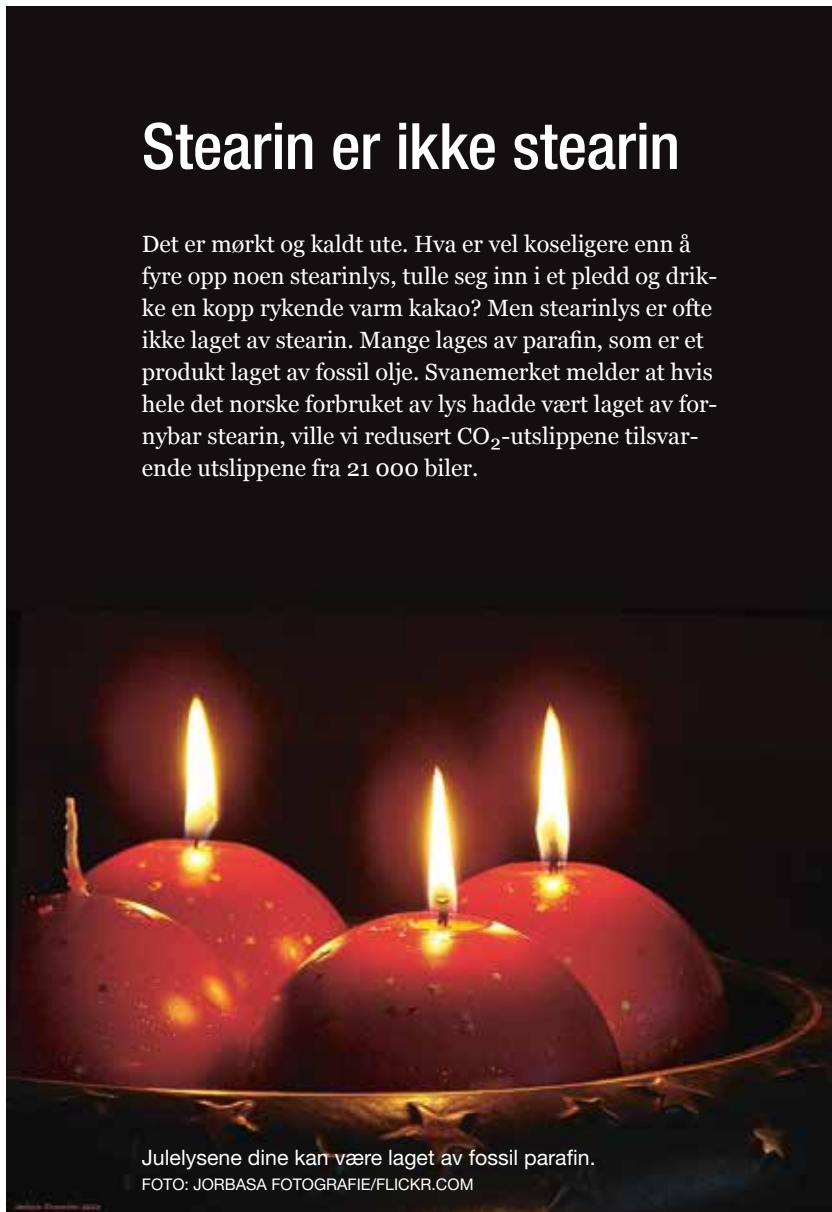
På lørdag kveld var der fest for barna, med diskotek og trylleshows samtidig!
– Det var kjempestas. Vår nye medarbeider kan også trylle, så det ble et kjem-

peartig arrangement for barna, forteller Rognskog.

Miljøagentene vedtok fire resolusjoner om statsbudsjettet, klimatoppmøtet i Paris, satsing på kollektivtrafikk og om pant. De satte også med Barnas klimapanel, som består av Eliah, Sara og Elida (Oslo), Kaja (Lofoten), Kristiane (Hamar), Jarl Erik (Bergen), Wilhelm (Trondheim) og Victor (Oppegård). Vararepresentanter er Agnes (Nesodden), Nike (Oslo) og Karoline (Asker).

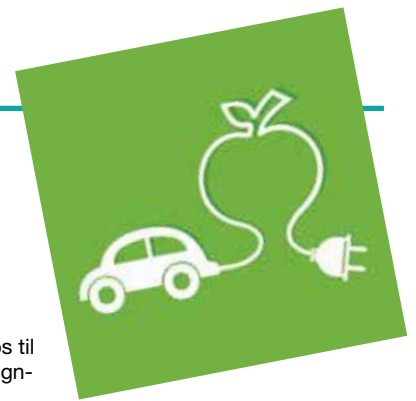
NYTT STYRE

Organisasjonen fikk også et nytt sentralstyre, med Trond Enger som leder og Signe Lindbråten som nestleder. Øvrige styremedlemmer er Ingeborg Brenne, Øystein Berg, Ane Hansdatter Kismul og Lars Arne Brøttem, mens Natalie Ekroll og Lars Haltbrekken representerer Natur og Ungdom og Naturvernforbundet. Ansatte representant er Anniken Schwamborn.

Stearin er ikke stearin

Det er mørkt og kaldt ute. Hva er vel koseligere enn å fyre opp noen stearinlys, tulle seg inn i et pledd og drikke en kopp rykende varm kakao? Men stearinlys er ofte ikke laget av stearin. Mange lages av parafin, som er et produkt laget av fossil olje. Svanemerket melder at hvis hele det norske forbruket av lys hadde vært laget av fornybar stearin, ville vi redusert CO₂-utslippene tilsvarende utslippene fra 21 000 biler.

Her er et tips til Apples designavdeling.

FOTO: GRAPHICSDUNIA4YOU

Elbil fra Apple

Dataselskapet Apple lager el-bil. Ifølge Wall Street Journal arbeider Apple med å utvikle en høyteknologisk el-bil, som skal være på vei i løpet av 2019. Ifølge Wall Street Journal går prosjektet under kodenavnet «Titan», og det skal være gitt grønt lys for å øke staben fra 600 til 1800 personer. Apple har selv ikke villet kommentere avisens opplysninger. Hva blir navnet på bilen mon tro? Icar? iDrive? Eller kanskje iPark!

Forbyr mikroplast i kosmetikk

California forbyr mikroplast i kosmetikkprodukter. Innen 2020 blir det forbudt å selge slik kosmetikk i delstaten. Mikroplast er små plastpartikler som bidrar til skrubbeeffekt eller skinnende effekt på kremer, såper og lignende. De brytes svært langsomt ned i naturen, og bidrar til den enorme plastforurensningen av verdenshavene.

Vil du unngå å kjøpe kosmetikk med mikroplast? Hvis produktet har polyetylen, polypropylen, polyetylen-terefalat, polymetylmetakrylat eller nylon på ingredienslisten, inneholder produktet mikroplast. Unngår du å kjøpe disse produktene, sparer du havet for plastavfall.

Hydrogensykkel som går 100 kilometer

Linde Group har laget en sykkel som «lader» på seks minutter og har en rekkevidde på hundre kilometer. Kanskje du snart kan sykle til hytta på fjellet?

Sykkelen blir lansert som «verdens første hydrogensykkel» og er utstyrt med en hydrogentank, som forsyner el-motoren på 250 watt med kraft. Tanken etterfylles på seks minutter. Når brenselcellen startes, får den hydrogen fra tanken og bruker oksygen fra omgivelsene for å frigjøre energi. Sykkelen har også eget batteri som lades underveis. Maksfart er 25 kilometer i timen.

I fjor ble 149.597 gamle biler brukt til noe nytt.

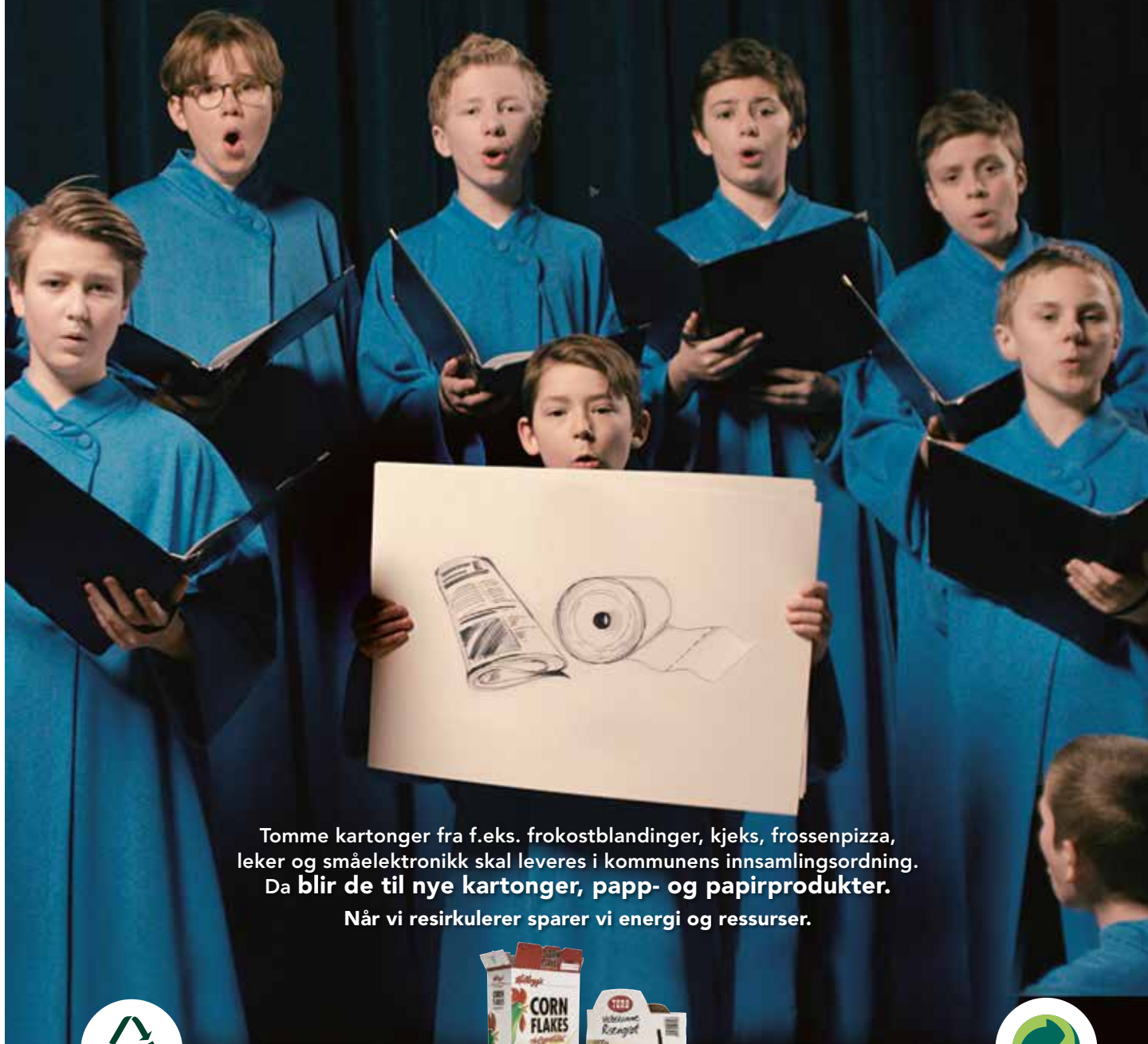
Vi gjenvinner 94,2% av alle deler og materialer fra biler som leveres til vraking. Det blir enten gjenbrukt, eller gjenvunnet som energi eller nye materialer som f.eks gryter i alle slags størrelser. Energibesparelsen vi skaper, tilsvarer det årlig energiforbruket til en by på størrelse med **Kristiansand**. Vi sparer miljøet for store mengder CO₂-utslipp. Alle vinner på gjenvinning.

autoretur

Siste stopp - Ny start.

GJØR MER - RESIRKULER!

Tomme kartonger fra f.eks. frokostblandinger, kjeks, frossenpizza, leker og småelektronikk skal leveres i kommunens innsamlingsordning. Da blir de til nye kartonger, papp- og papirprodukter.

Når vi resirkulerer sparer vi energi og ressurser.

Emballasjekartong

grøntpunkt.no